

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ФІЛОЛОГІЇ

МИРОНЕНКО О.В.

ПРАКТИКУМ З ОРФОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Практикум для студентів спеціальності
013 Початкова освіта
вищих навчальних закладів

Херсон – 2017

УДК 811.161.2:81'06(07)

ББК 81.2(4Укр)-923

М 64

ISBN

Рекомендовано до друку вченою радою Херсонського державного
університету
протокол № 15 від 26.06. 2017 р.

Схвалено науково-методичною радою Херсонського державного
університету
протокол № 5 від 21.06. 2017 р.

Рецензенти:

Голобородько Є.П. – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, менеджменту освіти й інноваційної діяльності комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти»

Мартіна О.В. – кандидат філологічних наук, доцент кафедри мовознавчих дисциплін Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Мироненко О.В.

Практикум з орфографії української мови: Методичний посібник. – Херсон: ПАТ «ХМД», 2017. – 57с.

У практикумі викладено плани практичних занять, методичні рекомендації до самостійної роботи, диктанти, тестові завдання для самоперевірки знань, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів та перелік рекомендованої літератури з дисципліни «Практикум з орфографії української мови».

Зміст курсу відповідає вимогам навчальної програми підготовки студентів рівня вищої освіти «Бакалавр» напряму підготовки 013 Початкова освіта, спеціалізацій «Українознавство», «Логопедія», «Дитяча психологія», «Основи інформатики».

ЗМІСТ

Структура навчальної дисципліни.....	4
Вступ.....	6
Програма курсу.....	8
Плани практичних занять.....	9
Методичні рекомендації до самостійної роботи.....	25
Тести для самоперевірки знань.....	30
Диктанти.....	40
Питання для самопідготовки студентів до заліку.....	47
Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів.....	49
Список рекомендованої літератури.....	53

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Орфографія. Принципи українського правопису. Апостроф. Уживання м'якого знака. Правопис префіксів та суфіксів. Подвоєння як морфологічне явище та подовження як фонетичне явище у групах приголосних. Вживання великої букви на синтаксичній основі												
Тема 1. Орфографія як розділ мовознавчої науки про правильне написання. Принципи українського правопису. Правопис слів з апострофом. Уживання м'якого знака	8	2	2	0	0	4						
Тема 2. Правопис префіксів	8	2	2	0	0	4						
Тема 3. Подвоєння на позначення збігу однакових приголосних на межі частин слова та подовжених м'яких приголосних звуків	4	0	0	0	0	4						
Тема 4. Велика буква на синтаксичній основі	6	2	2	0	0	2						
Разом за змістовим модулем 1	26	6	6	0	0	14						
Змістовий модуль 2. Велика буква на семантичній основі. Правопис складних слів. Правопис слів іншомовного походження. Правопис прізвищ та географічних назв												
Тема 1. Велика буква на семантичній	6	2	2	0	0	2						

основі												
Тема 2. Правопис складних слів	8	4	2	0	0	2						
Тема 3. Правопис прізвищ	6	2	2	0	0	2						
Тема 4. Правопис слів іншомовного походження	4	0	0	0	0	4						
Тема 5. Правопис географічних назв	10	2	2	0	0	6						
Разом за змістовим модулем 2	34	10	8	0	0	16						
Усього годин	60	16	14	0	0	30						

ВСТУП

Курс «Практикум з орфографії української мови» розрахований на один семестр, викладається для студентів рівня вищої освіти «Бакалавр» напряму підготовки 013 Початкова освіта, спеціалізацій «Українознавство», «Логопедія», «Дитяча психологія», «Основи інформатики» та репрезентується як один із базових напрямів професійної підготовки.

Підготовка високопрофесійного фахівця початкової школи є одним із головних завдань сучасного вищого закладу, тому розробка навчальної дисципліни «Практикум з орфографії української мови» зорієнтована нагальною необхідністю підвищити рівень практичної підготовки майбутніх вчителів початкової школи з української орфографії.

Дисципліна складається зі змістових модулів, які відображають практичне спрямування даного курсу. Перший змістовий модуль спрямований на поглиблення та узагальнення знань з орфографії як розділу мовознавства, її принципів, уживання апострофа, знака м'якшення, префіксів та суфіксів, подвоєння та подовження у групах приголосних, великої букви на синтаксичній основі. Другий змістовий модуль спрямований на ознайомлення та опанування правопису великої букви на семантичній основі, складних слів, прізвищ та географічних назв, слів іншомовного походження. Основними для вивчення цієї дисципліни є знання з курсів «Сучасна українська мова з практикумом», «Українська мова (за професійним спрямуванням)».

Метою викладання навчальної дисципліни «Практикум з орфографії української мови» є підвищення рівня загальномовної підготовки, мовної грамотності та комунікативної, прагматичної, соціокультурної компетентностей студентів.

Основними *завданнями вивчення* дисципліни «Практикум з орфографії української мови» є:

Теоретичні: поглибити знання про українську мову як мову українського народу, української нації; забезпечити досконале володіння теоретичним матеріалом про орфографічну систему сучасної української літературної мови.

Практичні: удосконалити знання про орфографічні закономірності сучасної української літературної мови; уміти володіти нормами сучасної української літературної мови; закріпити орфографічні правила вживання різних орфограм.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: значення та роль мови у суспільному житті; основні теоретичні питання навчальної дисципліни; принципи українського правопису й написання, що характерні кожному з них; орфографічні норми сучасної української літературної мови;

вміти: оперувати правилами орфографії сучасної української літературної мови; дотримуватися орфографічних норм сучасної української літературної мови; володіти усною і писемною формами літературного мовлення; користуватися різними типами словників та спеціальною довідковою літературою; наводити приклади з високохудожніх творів класичної та сучасної літератури й різностильових текстів; працювати над текстом; користуватися мовними засобами у комунікативних ситуаціях.

Дисципліна має широкі міждисциплінарні зв'язки з методикою викладання української мови, етнолінгвістикою, соціолінгвістикою.

З метою формування професійних компетенцій впроваджуються засоби діагностики успішності навчання, що ґрунтуються на вимогах об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності, всебічної та професійної спрямованості контролю. Використовуються такі засоби як усне (фронтальне та індивідуальне) опитування, тестовий контроль.

Відповідно змісту та структури навчального планування підсумковий контроль передбачено у формі заліку.

ПРОГРАМА КУРСУ

Орфографія як розділ мовознавчої науки про правильне написання. Принципи українського правопису. Правопис слів з апострофом. Уживання м'якого знака.

Правопис префіксів. Префікси пре-, при-, прі-, пере-, пред-, перед-, без-. Правопис префіксів, що закінчуються приголосним звуком. Правопис префіксів не-, ні-. Правопис префіксів іншомовного походження.

Правопис суфіксів. Правопис іменникових суфіксів. Правопис прикметникових та дієприкметникових суфіксів. Правопис дієслівних суфіксів.

Подвоєння букв на позначення збігу однакових приголосних на межі частин слова та подовжених м'яких приголосних звуків.

Велика буква на синтаксичній основі. Велика буква на початку речення. Велика буква при звертаннях і в ремарках. Велика і мала буква в рубриках. Велика буква після двокрапки. Велика буква на початку цитати.

Велика буква на семантичній основі. Велика буква у назвах людей. Правопис назв держав, об'єднань їх та адміністративно-територіальних одиниць. Правопис назв установ, організацій. Правопис назв історичних подій, пам'яток, свят, з'їздів, конгресів. Правопис астрономічних, географічних й топографічних назв. Правопис назв предметів рослинного і тваринного світу. Велика буква в абрєвіатурах.

Правопис складних слів. Загальні правила правопису складних слів. Правопис складних іменників. Правопис прикладки. Правопис складних прикметників. Правопис складних числівників. Правопис складних займенників. Правопис складних прислівників. Правопис складних прийменників. Правопис складних сполучників.

Правопис слів іншомовного походження. Написання *и, і, ї* у словах іншомовного походження. Написання *е, є* у словах іншомовного походження. Подвоєння букв на позначення приголосних звуків у словах іншомовного походження. Апостроф у словах іншомовного походження. М'який знак у словах іншомовного походження.

Правопис прізвищ. Правопис слов'янських прізвищ. Правопис неслов'янських прізвищ.

Правопис географічних назв. Правопис українських географічних назв. Правопис географічних назв іншомовного походження. Правопис складних географічних назв.

Правила переносу слів з рядка в рядок.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1

Орфографія. Принципи українського правопису. Апостроф. Уживання м'якого знака. Правопис префіксів та суфіксів. Подвоєння як морфологічне явище та подовження як фонетичне явище у групах приголосних. Вживання великої букви на синтаксичній основі

Практичне заняття №1

Тема: Орфографія як розділ мовознавчої науки про правильне написання. Принципи українського правопису. Правопис слів з апострофом. Уживання м'якого знака

План

1. Орфографія як розділ мовознавчої науки про правильне написання.
2. Принципи українського правопису.
3. Правопис слів з апострофом.
4. Уживання м'якого знака.

Завдання для практичної роботи

1. Запишіть слова, вказавши на принципи їх правопису. Обгрунтуйте свою думку.

Щавель, яблуко, купувати, спитати, тижневий, Руссо, дядько, паризький, птаство, змагається, високий, розчистити, боротьба, кіготь, студентство, піднісся, розумний, блищати, беззбройний, товариський, ткацтво, весна, Лев(ім'я)-лев(тварина), юнак, Голландія, м'ята, схилитися, Марокко, обласний, жовтий, сказати.

2. Прочитайте текст. Визначте принципи правопису слів, скориставшись схемою і зразком

Слово	Принцип правопису				Пояснення
	фоне- тичний	морфо- логічний	тради- ційний	сміс- ловий	
Доньку			ь		М'який знак пишеться у середині слів у буквосполученнях льк, ньк

Ужгородському замку понад тисячу років. Здавна розповідають про загадкові підземні ходи, якими до замку-фортеці під час облоги постачали їжу й боєприпаси. А ще начебто цими ходами захисники замку, коли їм

загрожувала небезпека, тікали з оточення в густі навколишні ліси. У дев'ятнадцятому столітті дослідники намагалися пройти в чорні підземні нетрі, проте загроза обвалу щоразу зупиняла їх на шляху до незвіданого.

Замок із масивними вежами розташований на вулканічній горі й має форму чотирикутника. До нього досягнути нелегко: з трьох боків фортецю захищає сухий канал, вирубаний у скелях, а з північно-східного — прірва. Через канал було перекинуто в'їзний підвісний міст.

У всіх старовинних замках, кажуть, мають бути привиди. І Ужгородський, звичайно, не виняток. За легендою, у сімнадцятому столітті володарем замку був капітан Другет – шанований лицар. Він мав прегарну доньку. Один воєвода-шляхтич забажав завоювати Ужгород, переодягся й подався туди в розвідку. А донька Другета, закохавшись у нього, розповіла, скільки військової сили в замку і як краще його захопити. Батько дізнався про зраду й живою замурував свою кровинку в кріпосній стіні. Перед великою бурею лунає плач: донька проситься на волю (За В.Зубачем)

3.Випишіть слова у два стовпчики: а) такі, що вживаються із знаком м'якшення та б) такі, що пишуться без м'якого знака.

Чотир...ма, нен...ці, котят...ся, міл...ярд, компан...йон, сліз...ма, гет...манщина, календар..., різ...бяр, сяд...те, прал...ня, вишен..., людс...кість, голубон...ка, борот...ба, Галин...ці, жмен...ці, мен...ший, білесен...кий, ніч..., Марин...ці, пал...ці, Хар...ків, Л...вів.

4.Перепишіть слова, поставте, де потрібно, апостроф. З'ясуйте, чому в деяких словах він не пишеться.

М...ята, в...юн, дев...ять, солов...ї, Лук...янович, матір...ю, подвір...я, м...якенький, б...язь, з...їхати, Лук...яненко, об...єднання, роз...яснити, дит...ясла, р...ясний, р...юмсати, св...ято, цв...ях, духм...яний, верб...я, св...ященний, Вороб...йов, сер...йозний, пір...їна.

5.Перепишіть текст. Вставте замість крапок, де потрібно, м'який знак або апостроф.

Рідна бат...ківс...ка хато! Ти впливаєш... із туманної далечі минулих літ і стоїш... переді мною білим видом, немов хмарина серед буйного цвітіння вишен... .

Яким теплом і лагідним родинним затишком, якою добротою та материнс...кою ласкою віє від тебе, рідна хато!

Перші спогади про хату – немов рожевий досвіток дитинства. Біля стелі у тебе над головою, під дубовим тесаним сволоком засохлі пол...ові квіти. До сволока на гачку прикріплена мотузочками вербова колиска. Мати наспівує колискову пісню про котика-воркотика.

З бат...ківс...кої хати розпочиналося пізнання світу. Білі стіни, біла стеля – неначе виткані з маминого полотна. Сонячне сніп...я лилося через вікна, і від того на стінах вигравали розгаптовані квітами рушники, розпростерли крила, немов півники, кували голубі зозулі, воркували сизі горлиці. Червоні кетяги калини аж горіли в дозрілій пишноті. Золотисті китички хмелю звисали з рушників до самого столу і

пахли хлібом. А може, то йшов дух від паляниц..., які спекла мама на капустяному листі й поклала на стіл, накривши білою скатертиною.

Усім найкращим, що є в моїй душі, завдячую тобі. Ти навчила мене змалку поважати старих, шанувати бат...ка й матір, бути терплячим, чесним і роботящим.

Будь благословенна, хато моя! (І. Цюпа).

Література

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 368с.
2. Голосовська Г.Г. Українська мова для всіх: навчальний посібник. – К.: ВЦ «Академія», 2013. - 216с.
3. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М.Я., Тоцька Н.І., Уздиган І.М. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – 439с.
4. Сучасна українська літературна мова: підручник / Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я. та ін.; За ред. М.Я. Плющ – 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища школа, 2000. - 429с.
5. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
6. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
7. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.

Практичне заняття № 2

Тема: Правопис префіксів

План

1. Префікси пре-, при-, прі-, пере-, пред-, перед-, без-.
2. Правопис префіксів, що закінчуються приголосним звуком.
3. Правопис префіксів не-, ні-, часток не, ні.
4. Правопис префіксів іншомовного походження.

Завдання для практичної роботи

1. Запишіть слова, поставте замість крапок букви *е, и* чи *і*, орієнтуючись на правила правопису.

Пр...звище, пр...мудрий, пр...міський, пр...боркати, б...звітряний, пр...вокзальний, пр...бережний, б...здонний, б...зцінний, б...зшерстий, пр...рва, б...зсніжжя, пр...дставити, б...зкрайї, б...зсилий, б...зхаття, пр...спаний, б...зхліб'я, пр...дорого, пр...веселий, пр...гарний, пр...клеїти, пр...звисько, пр...світлість, пр...лягти, пр...ховати, пр...чинити.

2. Утворіть і запишіть нові слова, додаючи до поданих один із префіксів *з-(зі-), с-*, поясніть вибір.

...берегти, ...формувати, ...пекти, ...клеїти, ...чинити, ...чепити, ...прямувати, ...молотити, ...єднувати, ...скочити, ...мастити, ...фотографувати, ...творити, ...початку, ...турбувати, ...брати, ...кочити, ...гріти, ...ткнутись, ...байдужілий.

3. Розкриваючи дужки, запишіть слова з *не, ні*; з'ясуйте їх правопис.

Ні/для/чого, не/ріж, не/пиши, не/озорий край, поки що не/легко, але й не/важко, не/забаром, не/добір, не/почистив, нами не/передбачене питання, не/зовсім, ні/про/кого, не/заперечне, ні/в/кого спитати, не/начебто, не/годен, не/кожен, ні/те ні/се, ні/риба ні/м'ясо, не/вроздріб, не/витканий ні/ким килим, не/дороблений, тяжку не/волю, не/прочитана поезія, не/дописав, не/п'ять, а десять рушників, не/доїв, не/роба, не/чітко намальована картина; не/коротка, а довга; ні/з/чим, ні/який, ні/коли, не/вблаганний.

4. Складіть речення з наведеними словами, виділіть префікси *не-, ні-*; підкресліть частки *не, ні*.

Не працюючи, недоречно, ні у кого, не пошито, нездужати, нічий, ні слова не промовлю, не далеко, а близько, не можна так, не допущений, недолюблювати, непорушно, не треба поспішати.

5. Перепишіть текст. З'ясуйте вживання префіксів у словах.

Одне слово – і (с,з)падає з тебе полуда зневіри та втоми, одне слово – і (з,с)цілюєшся від кривдних ран, очищуєшся від накипу злоби й, ослаблений, повертаєш собі життєдайні сили й жадобу творення.

Якщо маєш у душі те слово... Не в образі водного шляху для воїв і купців, не у вигляді повені, що бурхотить із земних джерел (не, ні)загнузданою силою, не в картині сизого (без,биз)межжя простору, (с,з)повненого світла, барв і гомону, а в символі нашої сутності, вічного буття народу, його багатства, сили і здоров'я.

Коли не (с,з)губив його, не (з,с)продав, не пропив, не зрікся – у кожному мить, висвітливши у своїй душі цей символ, воскресєш, як тлінний Лазар із (не,ни)буття, і стаєш видний світові, мов хрест на церковній бані – святий і чистий.

Дніпро...

(Роз,рос)ділився, монолітний і дужий, досягаючи столиці України, на ріки, річки, потоки й рукави, ніби стомився довгою дорогою і (с, з)пинитися

хоче; обмиває зелені острови, (с, з)почиває у замшілих очеретом старицях, тихою гладдю засинає на лебединих озерах, аж поки не допаде до зелених круч Печерська – та й вирветься на степовий простір, і благословлять золотим блиском його (не,ни)стримний біг до моря суворі шпилі лаврських соборів (За Р. Іваничуком).

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

Практичне заняття № 3

Тема: Велика буква на синтаксичній основі

План

1. Велика буква на початку речення.
2. Велика буква при звертаннях і в ремарках.
3. Велика і мала буква в рубриках.
4. Велика буква після двокрапки.
5. Велика буква на початку цитати.

Завдання для практичної роботи

1. Поділіть текст на речення і запишіть його, ставлячи відповідно до мовних розділові знаки і велику букву. З'ясуйте вживання великої букви як орфограми.

Великий поет живе у своїх творах його образ світ думок і почувань прагнень та ідеалів постає перед нами насамперед з того що він писав чим збагатив духовну скарбницю людства водночас прочитавши твори поета ми проймаємося невідступним бажанням у всій повноті й точності пізнати його життєвий і творчий шлях громадську діяльність духовні інтереси і запити і не тільки тому що все це нерідко допомагає глибше прочитати твори у зв'язку з конкретно-історичними умовами їх виникнення а й тому що труди і дні геніальної людини вияскравлюють суттєві прикмети епохи в яку він жив

у з'ясуванні окремих епізодів деталей життєвого і творчого шляху письменника важливу роль відіграє мемуарна література щоденники автобіографії перекази спогади автори яких були учасниками або очевидцями описуваних подій звичайно тоді коли вона правдиво історично точно відтворює факти і явища громадсько-політичного літературно-мистецького процесів

у поемі «Гайдамаки» Шевченко засвідчив, що головним її джерелом були народні перекази які по суті теж є спогадами тільки усними поет надавав особливого значення народній інтерпретації історичних подій минуле його цікавило не само по собі а передусім як можливість поставити звитяжні діла предків на службу сучасності (В. Шубравський).

2. Запишіть афоризми видатних людей прямою і непрямою мовою. Поясніть розділові знаки.

1. Мова – це наша національна ознака, в мові – наша культура, сутність нашої свідомості (Іван Огієнко). 2. Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку XXI століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу (Ліна Костенко) 3. Щоб любити – треба знати, а щоб проникнути в таку тонку й неосяжну, величну й багатогранну річ, як мова, треба її любити (Василь Сухомлинський). 4. Найбільше і найдорожче добро в кожного народу— це його мова. Ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування (Панас Мирний). 5. Мова - втілення думки. Що багатша думка, то багатша мова. Любімо її, вивчаймо її, розвиваймо її! Борімося за красу мови, за правильність мови, за доступність мови, за багатство мови...(Максим Рильський).

3. Запишіть речення із прямою мовою та словами автора у препозиції, інтерпозиції та постпозиції. Поясніть розділові знаки.

1. Мова — це не просто спосіб спілкування, а щось більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти духовного життя народу, його історична пам'ять, найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика, мелодика, барви буття, сучасна художня, інтелектуальна і мислительська діяльність народу (Олександр Олесь). 2. Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх сполучення та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку і філософію мови...(Костянтин Ушинський). 3. Рідна мова дається народові Богом, чужа – людьми, її приносять на вістрі ворожих списів (В. Захарченко). 4. Мова – це не тільки простий символ розуміння, бо вона витворюється в певній культурі, в певній традиції. В такому разі мова – це найясніший вираз нашої психіки, це найперша сторожа нашого психічного я... І поки живе мова – житиме й народ, яко національність... От чому мова завжди має таку велику вагу в національному рухові, от чому ставлять її на перше почесне місце серед головних наших питань (Іван Огієнко).

4. Перепишіть текст, розставляючи розділові знаки у цитатах.

Жодне суспільство, на якому б рівні розвитку воно не знаходилося, не може існувати без мови. Це стосується всіх народів, усіх шарів і прошарків суспільства і кожної окремої людини.

Обслуговуючи потреби суспільства, мова виконує цілу низку функцій, життєво важливих для цього суспільства, окремих груп і кожної людини. Спілкування, комунікація – найважливіша функція мови. Суть її в тому, що мову використовують для інформаційного зв'язку між членами суспільства. Ця функція є надзвичайно важливою як для суспільства, так і для самої мови: мова, якою не спілкуються, стає мертвою; народ, який утрачає свою мову, зникає. Ще І. Кант у свій час зазначав людина має схильність спілкуватися із собі подібними, тому що в такому стані відчуває себе людиною. Є й інший бік цього процесу. Найбільша розкіш на світі – це розкіш людського спілкування висловлювався на цю тему А. де Сент-Екзюпері.

Відомо, що в художніх творах за допомогою мовних образів відбувається «акт» спілкування митця з читачем, слухачем. При цьому мова говорив Г. Глінц має поетичну природу, навіть, окреме слово – це малий твір мистецтва.

Для повноцінного функціонування мови й її розвитку вона повинна використовуватися у всіх сферах комунікації – у науці, техніці, виробництві, ділових стосунках, освіті, культурі, а не лише в побуті чи художній літературі (З часопису).

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ №2

Велика буква на семантичній основі. Правопис складних слів. Правопис слів іншомовного походження. Правопис прізвищ та географічних назв

Практичне заняття №1

Тема: Велика буква на семантичній основі

План

1. Велика буква у назвах людей.
2. Правопис назв держав, об'єднань їх та адміністративно-територіальних одиниць.
3. Правопис назв установ, організацій.
4. Правопис назв історичних подій, пам'яток, свят, з'їздів, конгресів.
5. Правопис астрономічних, географічних й топографічних назв.
6. Правопис назв предметів рослинного і тваринного світу.
7. Велика буква в абрєвіатурах.

Завдання для практичної роботи

1. Запишіть з великої чи малої букви слова, поясніть їх написання.

З 5-6 словосполученнями запишіть речення.

(Г)олова (в)ерховної (р)ади (у)країни, (с)уворовський (р)айон (м)іста (х)ерсона, (с)получені (ш)тати (а)мерики, (н)аціональний (б)анк (у)країни, (в)улиця (у)ніверситетська, (Б)уковина, (п)резидент (у)країни, (г)енеральний (п)рокурор (у)країни, (п)рем'єр-міністр (п)ольщі, (м)іністр (о)світи і (н)ауки (у)країни, (з)акарпаття, (з)бройні (с)или (у)країни, (х)ерсонський (д)ержавний (у)ніверситет, (м)асниця, (с)офійський (с)обор, (п)омаранчева (р)еволюція, (д)ень (н)езалежності (у)країни, (д)ень (у)чителя, (н)естор (л)ітописець, (з)аслужений (п)рацівник (к)ультури (у)країни, (л)еся (у)країнка, (т)арас (ш)евченко, (л)ьвівський (к)раєзнавчий (м)узей.

2. Прочитайте текст. Розкриваючи дужки, запишіть слова з великої чи малої букви. Сформулюйте орфографічні правила щодо написання виділених слів.

(к)атерина (в)асилівна (б)ілокур народилася 7 грудня 1900 року у селі (б)огданівці (п)олтавської губернії (тепер (к)иївської області). Безрадісно пройшли її дитячі роки. Важка селянська праця, відсутність умов для здобуття освіти. А дівчинка так палко тягнулася до краси: хотіла малювати, читати. Самотужки опанувала грамоту, таємно від усіх вимальовувала перші картини звичайним вуглем на клаптиках домашнього сірого полотна. Наділена від природи високим художнім даром, вона сама відкривала таємниці техніки

живопису.

І ось настав час, коли з біленької селянської хати рушила у великі світи малярська поезія, сповнена фантастичної краси. Спочатку її картини побачила (п)олтава, потім – (к)иїв, (м)осква, (п)ариж. На (м)іжнародних виставках не переставали чудуватися: хто авторка цих дивоглядних полотен?

Не можна словами описати чарівність полотен «(к)віти і березоньки вночі», «(в)іти за тином», «(п)ольові квіти», «(к)віти в тумані». Їх треба бачити!

«Твори (к)атерини (б)ілокур назавжди увійшли в золотий фонд (у)країнської культури. Вони з тих багатств, що їх (у)країна вносить до скарбниці мистецтва світового, – так високо оцінив творчість геніальної художниці (о)лесь (г)ончар.

Творчість (к)атерини (б)ілокур високо оцінена: їй було надано високе звання (н)ародного (х)удожника (у)країни, нагороджено орденом «(з)нак (п)ошани», багатьма грамотами. У селі (б)огданівка (я)готинського району навпроти школи стоїть висічений з граніту пам'ятник (к)атерині (б)ілокур.

3. Запишіть, вживаючи за правилами орфографії велику/малу букви й лапки, допишіть чотири-п'ять аналогічних, самостійно дібраних прикладів.

Твір Михайла Стельмаха (ч)отири (б)роди, газета (н)овий (д)ень, памятка періоду (к)иївської (р)усі (с)лово о (п)олку (і)горевім, теплохід (у)країна, ресторан (х)ерсон, дитячий оздоровчий заклад (л)ісова (п)оляна, автомобіль (ж)игулі, (п)риватбанк, станція (м)айдан (н)езалежності, цукерки (в)ечірній (к)иїв, хліб (м)иколаївський, спектакль (ж)аба, (л)ауреат (н)аціональної (п)ремії імені Т.Г.Шевченка, (м)іністерство (ю)стиції (у)країни, (н)аціональний (п)едагогічний (у)ніверситет імені М.П. Драгоманова.

4. Прочитайте подані групи назв сортів фруктів; запишіть, розкриваючи дужки й вставляючи відповідно до правил велику або малу букви. З одним словом кожної групи складіть речення.

Яблуко: (м)ельба, (б)ілий (н)алив, (з)олота (к)итайка, (а)нтонівка, (а)порт, (г)олден;

груша: (ж)озефіна (м)ехельнська, (д)обра (л)уїза, (л)имонка, (в)ільямс (р)уж (д)ельбара;

слива: (ч)ервона (к)уля, (с)короплідна, (о)ленка, (г)анна (ш)пет, (р)ання (с)иня, (у)горка (з)вичайна;

вишня: (п)ідбельська, (ш)панка (р)ання, (г)ріот (о)стгеймський, (г)ріот (у)країнський;

персик: (м)ейфлавер, (д)ніпровський, (а)мсен, (п)ухнастий (р)анній, (ч)ервонощокій, (з)олотий (ю)вілей;

абрикос: (н)ікітінський, (а)нанасовий (ц)юрупинський, (м)елітопольський (р)анній, (к)онсервний (п)ізній, (а)рзамі, (ю)вілейний;

черешня: (с)короспілка, (г)едельфінгер, (б)ігаро (д)айбера, (о)деська (ч)орна, (н)аполеон.

5. Від поданих слів утворіть аббревіатури – ініціальні, комбіновані чи поскладові; запишіть їх відповідно до орфографічних правил вживання великої букви.

Міжнародне агентство з атомної енергії, Державне інформаційне агентство України, вищий навчальний заклад, Міністерство закордонних справ, Служба безпеки України, Міжнародний валютний фонд, Львівський національний університет, Товариство з обмеженою відповідальністю, Телевізійна служба новин, відкрите акціонерне товариство, Державна автомобільна інспекція, засоби масової інформації, інтернаціональна поліція, військовий комісаріат, міський комітет, державне страхування, народний депутат, медична сестра, Центральна виборча комісія.

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

Практичне заняття № 2

Тема: Правопис складних слів

План

1. Загальні правила правопису складних слів.
2. Правопис складних іменників.
3. Правопис прикладки.
4. Правопис складних прикметників.
5. Правопис складних числівників.
6. Правопис складних займенників.
7. Правопис складних прислівників.
8. Правопис складних прийменників.
9. Правопис складних сполучників.

Завдання для практичної роботи

1.Знімаючи вертикальну ризку, запишіть слова групами: разом, через дефіс, окремо; допишіть п'ять-шість аналогічних, самостійно дібраних прикладів.

Воле/виявлення, чорно/гуз, радіо/зв'язок, пів/Херсона, пів/аркуша, полу/мисок, Карпати/гори, ріка/Дніпро, чебрець/зілля, мати/й/мачуха, авіа/рейс, жовто/блакитний, навчально/виховний, задньо/язиковий, західно/європейський, послідовно/виражений, східно/слов'янський, лінгво/стилістичний, військово/зобов'язаний, жовто/гарячий, військово/полонений, напів/солоний, вело/спорт, умовно/рефлекторний, українсько/російський, соціал/демократичний, національно/визвольний, воєнно-економічний, опукло/вигнутий, вузько/діалектний, п'яти/літній, 3/кілометровий, 50/тисячний, тридцяти/восьми/кілометровий.

2.Розкриваючи дужки, напишіть слова групами: разом, окремо, через дефіс. Назви правила написання слів.

Міськ(рада), пів'(яблука), (свят)вечір, пів(Європи), (Австро)Угорщина, (Три)пілля, сон(дрімота), супер(команда), перекоти(поле), гори(цвіт), екс(прем'єр), норд(ост), добро(чинність), інженер(дослідник), хлопець(непосида), Дунай(ріка), (нижче)підписаний, (вельми)шановний, (гіркувато)кислий, темно(синій), світло(русий), (сніжно)білий, груд(очеревний), (мовно)літературний, (рідний)ріднесенький, (історико)краєзнавчий, (економіко)географічний, (всесвітньо)історичний, перший(ліпший), (суспільно)корисна.

3.Запишіть правильно займенники та прислівники, знімаючи вертикальну ризку. Обгрунтуйте правопис кожного слова.

Займенники:

Хтозна/який, казна/що, ні/хто, бозна/чий, ні/до/кого, будь/котрий, ні/чим, аби/з/чим, хтозна/до/кого, казна/при/кому, де/з/чим, ні/в/яких, з/ким/небудь, хто/небудь, ні/котрого, ні/чийми, де/чий, котрий/сь, де/хто, аби/що, хтозна/що, будь/чий, будь/про/що, ні/до/чого, аби/хто, будь/до/кого, ні/кому;

прислівники:

по/весняному, по/друге, до/пізна, рік/у/рік, сама/самотою, на/поготові, о/півночі, перед/усім, в/нічию, с/під/лоба, з/на/двору, на/перекір, по/думки, до/крихти, на/мить, до/завтра, по/моєму, по/козацьки, ледве/ледве, на/щастя, з/дня/на/день, від/ранку/до/вечора, з/боку/на/бік, рано/ранісінько, на/славу, по/філософськи, на/швидкуруч, стрім/голов, більш/менш, вряди/годи.

4.Знявши ризку, запишіть із поданими словами речення, вкажіть до яких частин мови вони належать.

З/за, з/понад, із/за, з/під, тим/то, тому/то, згідно/з, відповідно/до, не/наче, як/що, що/б, мов/би, тому/що, як/би, по/між.

5. Запишіть текст, розкриваючи дужки. З'ясуйте правопис складних слів.

Як(що) кому не доводилося бувати в південно(східних) районах України, коли хто не блукав по шляхах курських і сумських, не топтав стежок землі чернігівської і сіверської – вважай: не знає він свої землі.

Які це благодатні краї, які небачені крає(види) та чарівні куточки!

Лише Тростянецький дендро(парк) вартий того, що(б) до нього не те що їхати, йти пішки, мов до святині, подібно до того, як добирались у свій час бого(мольці) з незвіданих країв до Києво(Печерської) лаври. А Качанівський заповідник з його неруко(творними) дивами, адже він по(справжньому) рівня всім найвидатнішим заповідникам світу.

Чудова, невидана та природна зона, якої не назовеш ані поліссям, ані лісо(степом), бо вони тут міцно обнялися, ніби злились воедино і явили людям що(сь) третє. Таке диво, яке по(праву) повинно було б мати свою узаконену назву.

Ідеш дорогою, а по(обіч) степ широкий, такий широкий та розлогий, що не видно йому ні кінця ні краю, тільки й усього, що ось там за пагорбом що(сь) зачаєно притаїлося, може, хмарка підкралася грозова, а може, просто вже інший пагорб витинається. Вийдеш на гору – зирк, а перед тобою – диво невидане. У(низу) долина широка розляглася, озеро чи озерце, а може, й звичайна запруда сріблиться. А там, збоку, починається ліс, синій та густий, літніми фарбами переповнений, тягнеться куди(сь) у безкрай (Ю. Збанацький).

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

Практичне заняття № 3

Тема: Правопис прізвищ

План

1. Правопис слов'янських прізвищ.
2. Правопис неслов'янських прізвищ.

Завдання для практичної роботи

1. Запишіть прізвища українською мовою, поясніть їх написання. З 5-6 словами утворіть речення.

Грачов, Балашов, Филиппов, Румянцев, Васильев, Муромцев, Стоич, Марьин, Чистов, Щипачёв, Бугаёв, Лермонтов, Платонов, Буслаев, Александров, Лихачёв, Матвеев, Благоев, Михайлов, Алексеев, Белов, Востоков, Сенкевич, Скобцев, Гаврилов, Воинов, Иванов, Куницин, Виноградов, Третьяков, Братчиков, Пришвин, Яковлев, Бирюков, Лесков, Беляев, Петров, Ерохин, Астафьев, Кондратьев, Евдокимов.

2. Продовжіть ряди поданих слів, що підпорядковуються одному правилу, власними прикладами.

Сгоров, Єлізаров, Єфімов.....

Малеев, Фадеев, Гордеев.....

Песков, Пешков, Репін.....

Йолкін, Воробйов, Окайомов.....

Пуцин, Гаршин, Єльцин.....

Борисов, Тихонов, Миронов.....

3. Замість крапок поставте літери; поясніть написання прізвищ.

С...ров, Мельн...чук, Лопат...н, Якубов...ч, Гр...мов, Г...рич, К...щук, Пр...липка, К...вш, Мудр...к, П...тухова, С...дой, Лобач...в, М...хайлов, С...доров, Арт...м'єв, К...коть, Пугач...в, Сл...пов, См...хов, Матв...єв, Рязанц...в, П...шков, Посп...лов, Кос...к, Нос...ков, Шапошн...ков, Св...стун, Бур...чок, Задн...прянець, Он...щук, Кол...сник, Нов...к, Стадн...к, Підл...пний, Удов...ченко, Б...стужев, Б...рюков, Арх...пов, Борщ...в, Ш...лов, Бочк...н, Мал...нін, Мал...шев, Ворон...н, Баг...ров.

4. Запишіть прізвища, вставляючи замість крапок, де потрібно, апостроф чи знак м'якшення; поясніть правопис.

Леонт...єв, Кас...янов, Кобец..., Золотар..., Білен...кий, Ареф...єв, Лос..., Пир...єв, Лук...янов, Прокоф...єв, Васил...єв, Гур...їн, Швец..., Кир...ян, Мусоргс...кий, Кол...ченко, Пан...ченко, Дуб...як, Лук...яненко, Собол..., Верб...яний, Черв...яченко, Грин...чук, Щерб...юк, Голуб..., Кравец..., Хом...як, Водолаз...кий, Кшемінс...кий, Пан...чишин, Тріщ..., Луговс...ка, Батен...чук, З...явин, Торб...як, Городенс...ка, Пом...яловс...кий, Луб...янцев, Салас...єв.

5. Запишіть текст українською мовою, дотримуючись норм орфографії та пунктуації.

Семён Иванович Дежнёв первым прошёл морем из Ледовитого океана в Тихий, доказав существование пролива, разделяющего Азию и Америку, и оставил потомству описание своего замечательного путешествия, совершённого в середине XVII века.

В 1648 Дежнёв совместно с Поповым совершил плавание из Колымы вокруг Чукотского полуострова в Берингово море, пройдя впервые и фактически открыв Берингов пролив. Дежнёв составил чертёж р. Анадырь и

части р.Аньюй, описал своё плавание и природу Анадырского края. Впоследствии его именем были названы самый восточный мыс Чукотского полуострова, одна из бухт Берингова моря, горный хребет и поселок на р. Амур.

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

Практичне заняття № 4

Тема: Правопис географічних назв

План

1. Правопис українських географічних назв.
2. Правопис географічних назв іншомовного походження.
3. Правопис складних географічних назв.

Завдання для практичної роботи

1.Запишіть географічні назви українською мовою, поясніть їх написання. З 6-7 словами утворіть речення.

Енисей, Воронеж, Зеленоводск, Плещеево, Тушино, Липецк, Батуми, Сочи, Курильские острова, Новосибирск, Белгород, Благовещенск, Брянск, Троицк, Новосибирск, Кузнецк, Ржищево, Евпатория, Ейск, море Лаптевых, мыс Румянцева, Белорецк, Железноводск, Орехово-Зуево, Иртыш, Сибирь, река Оленёк, Николаевск-на-Амуре, Гаврилово, Новоархангельск, Новочеркасск, Нововоронцовка, Никольское, Николаев, Одесса.

2.Подані географічні назви, запишіть відповідно до правил групами, такі, що пишуться: а) разом, б) окремо, в) через дефіс. З'ясувати правопис кожної назви.

Біла/Церква, Кривий/Ріг, Гола/Пристань, Запорізька/Січ, Західна/Європа, Зелена/Гура, Нове/Місто, Сорока/дуби, Три/пілля, Новий/Сад, Повализька/Бистриця, Сомкова/Долина, Австро/Угорщина,

Івано/Франківськ, Ясно/городка, Михайло/Коцюбинське, Біло/пілля, Верхньо/дніпровськ, Гостро/луччя, Дорого/буж, Кам'яно/гірка, Красно/водськ, Малояро/славець, Нижньо/килимськ, Ново/волинськ, Старо/костянтинів, Чисто/водне, Ясно/городка, Пуца/Водиця, Берізки/Бершадські, Кам'янець/Подільський, Гуляй/поле, Копай/город, Ла/Манш, Ла/Плата, Лас/Вегас, Лос/Анджелес, Па/де/Кале, Ріо/де/Жанейро, Сен/е/Уаз, Асканія/Нова.

3.Замість крапок поставте літери; поясніть написання географічних назв.

Дворіч...я, П'ятигорс...к, П'ят...хатки, Сем...гори, Верн...городок, Крут...бороди, П...чиводи, Спас-Кл...пики, Уст...-Камногорс...к; Вест...ндія, Іст-Л...ндон, Н...ю-Йорк, Сан-Сал...вадор, Санкт-Гал...ен, Сент-Лу...с, Бу...нос-Айрес, Олександро-Пащ...нкове, Берізки-Б...ршадські, Страхол...сся, Кагарл...к, С...ваш.

4.Запишіть текст українською мовою, дотримуючись норм орфографії та пунктуації.

Київ – столиця і крупнейший город Украины, Город-Герой. Расположен на реке Днепр. Отдельная административно-территориальная единица Украины; культурный, политический, социально-экономический, транспортный, научный и религиозный центр страны. Кроме того, Киев – административный центр Киевской области и Киево-Святошинского района Киевской области, хотя и не входит в их состав, имея особый правовой статус. Расположен на севере центральной части Украины.

Київ – сьедьмой по населению город Европы после Москвы, Стамбула, Лондона, Санкт-Петербурга, Берлина и Мадрида.

5.Запишіть текст, розкривши дужки, поясніть правопис географічних назв.

(У,у)країна – це земля, де живуть українці. Вона є всюди там, де гомонить наша рідна українська мова й пісня, всюди там, де люди пам'ятають про спільну минулу долю й недолю, всюди там, де люди бережуть давній український звичай, усюди там, де люди хочуть свобідного українського життя.

(У,у)країна – це великий, багатий і славний колись край. Широко й далеко простягся він – на тисячі дві верстов уздовж, близько одну – впоперек. Від швидкої річки (П,п)опраду і болотяного (В,в)епру простягається (У,у)країна по далекий, рудими степами оточений (К,к)аспій, від горячого угорського низу й лісових верхів (К,к)арпат аж поза рибний (Д,д)ін, від темних борів (Б,б)іловезької (П,п)ущі аж по вічно кригою скутий (К,к)авказ, від бездонних боліт (П,п)олісся до сонячних берегів (Ч,ч)орного (М,м)оря. Багато-багато в (У,у)країні земель, міст, містечок, сіл. Є в (К,к)арпатських горах згорена (Л,л)емківщина, бідна (Б,б)ойківщина і бадьора (Г,г)уцульщина; є під (К,к)арпатами багате на сіль і нафту (П,п)ідгір'я, де лежать старі українські княжі міста (П,п)еремишль і (Г,г)алич; є (Р,р)озточчя зі славним (Л,л)ьвовом, нещасна (Х,х)олмщина з (Х,х)олмом; є лісове

(П,п)ідляся з міцним (Б,б)ерестом, є болотяне (П,п)олісся з (П,п)инськом і (М,м)озирем; є стара (В,в)олинь з (В,в)олодимиром і (К,к)ременцем, (Л,л)уцьком і (Ж,ж)итомиром; є родюче (П,п)оділля з (Т,т)ернополем, (К,к)ам'янцем і (М,м)огилевом; є багата на садовину (Б,б)есарабія; є вкрита старими городищами й могилами (К,к)иївщина з золотоверхим (К,к)иєвом, а над морем розсілись міста (О,о)деса, (М, м)иколаїв, (Х,х)ерсон, та багато-багато міст, містечок, сел, слобід, хуторів. Хто їх перелічить! Хто про них усіх докладно розкаже! Грубезної книги на це треба й не одної! Велика (У,у)країна, у півтора рази більше (Н,н)імеччини або (Ф,ф)ранції, на третину більше (А,а)нглії. Та й куди багатша!

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Однією із необхідних складових навчальної програми з курсу «Практикум з орфографії української мови» є самостійна робота. Викладач, який проводить лекційне і практичне заняття, здійснює контроль та перевірку виконаних завдань. Самостійна робота студентів оцінюється згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів.

На самостійне опрацювання виносяться теми, які студент повинен самостійно опрацювати, закріпивши знання на практиці, виконанням завдань. Оцінка, яку студент отримав після перевірконої роботи, відповідає рівню засвоєння ним матеріалу.

Змістовий модуль 1

Тема: Подвоєння букв на позначення збігу однакових приголосних на межі частин слова та подовжених м'яких приголосних звуків

План

1. Подвоєння букв на позначення збігу однакових приголосних на межі частин слова.
2. Подовження м'яких приголосних звуків.

Завдання для практичної роботи

1. Запишіть слова, вставляючи, де потрібно букви; поясніть правопис слів.

Узбіч...я, зран...я, в...ічливий, роз...ява, здоровен...ий, безсон...я, священ...ик, несказан...ий, ден...ий, істин...ий, почут...я, підніж...я, Іл...я, вин...ий, пас...я, божествен...ий, ділен...я, Запоріж...я, сіл...ю, стат...я, завершен...ий, чавун...ий, старан...ість, кохан...я, міц...ю, молод...ю, нал...єш, л...яний, на весіл...і, силен...ий, довгождан...ий, ран...ій, туман...ий, картин...ий, читан...я, закон...ий, недоторкан...ий, нездолан...ий, обез...броїти, цвіл...ю, незлічен...ий, від...ерти.

2. Спишіть, вставляючи на місці крапок, де треба, пропущені букви. Розмежуйте подвоєння і подовження приголосних звуків.

Від...аний, безвин...ий, барабан...ий письмен...ик, об...ігати, впроваджен...я, ден...ий, подорож...ю, роздоріж...я, відкрит...ів, л...яний, баклажан...ий, корін...я, стат...я, знаряд...я, міц...ю, бадил...я, спасен...ий, імен...ик, розріс...я, старан...ість, спросон...я, дан...ий, л...ються, без упин...ий, навман..., сторіч...я, Поліс...я, піч...ю, нездолан...ий, Керч...ю, ясніст...ю, відмін...ий, двосторон...ій, Над...ніпряниця, Поділ...я.

3. Запишіть іменники у формі орудного відмінка однини, поясніть їх

написання.

Ртуть, совість, повість, стаття, ніч, міць, медаль, вірність, молодь, вісь, подорож, тінь, річ, кров, даль, бакить, любов, ненависть, сіль, гостинність, вічність, велич, галузь, мить, мазь, кількість, продуктивність, свіжість, активність, радість, доблесть, значення.

4. Запишіть текст, розкривши дужки, поясніть правопис слів.

Поколі(нн,н)ю, що переступає рубіж третього тисячолі(тт,т)я, випала щаслива нагода. Хай змоглядно, але все ж відчути себе причетним до таких грандіозних історичних перетворень, як зміна епох.

Звісно, наївно і безпідставно чекати від віку, що настає, якихось несподіваних механічних ново(вв,в)єдень, покликаних до невпізна(нн,н)ості змінити життя, чи тішити себе надією на раптовий вплив незбагне(нн,н)их добрих див. Мова про інше: волею долі, свідомо чи несвідомо, нам дано відчути саму атмосферу цього незвичного часу. Об'єктивна реальність складається таким чином, що мимохіть заповнює свідомість уявле(нн,н)ями масштабними – від прадавнини до неозорого майбутнього.

У жодному разі не претендуючи на всезагальність і всеприйнятність, висловлюю припущен(нн,н)я, що все-таки більшість із нині суцільних певним чином реалізує своє минуле, покладаючи одночасно привабливі сподіва(нн,н)я на грядущє. Це абсолютно нормальний процес своєрідного пошуку смислу бу(тт,т)я. Безперечно, кожному хочеться мати у своїх активах якомога більше добрих справ, адже це основний (якщо не єдиний) критерій доцільності існува(нн,н)я. Молодою країною вступила на неоглядний путь майбутніх віків незалежна Україна. Плани у неї – величні. Підстави тому – велична історія (І. Шаров).

5. Перепишіть текст, відновивши пропущені літери. Поясніть їх написання. Обґрунтуйте розділові знаки у тексті.

Мова – явище суспільне. Суспільство здорове, жит...ездатне, коли воно складається не з безликих індивідуумів, а з громадян, патріотів своєї землі. Патріотизм починається зі ставлен...я до своєї рідної мови. Об'єктивно понят...я рідної мови виступає поряд з понят...ями рідного дому, батьківської хати, материнського тепла, Вітчизни. Тобто мова сприймається не просто як засіб комунікації і навіть не тільки як знаряд...я формуван...я думок, а значно інтимніше – як одне з головних джерел, що відживляють патріотичні почут...я, як рецептор духовного й емоційного жит...я людини.

Рідна мова є одним з тих засобів, за допомогою яких створюється соціальний механізм успадкуван...я культури від поколін...я до поколін...я, тобто вироблен...я національної культурної традиції.

Мова єднає між собою представників певного народу в часі й просторі. Прилучен...я дитини до рідної мови – це входжен...я її в суспільство, підключен...я до колективного розуму. Усвідомлен...я себе як особистост...і здійснюється через мову рідних людей, а тому протягом усього свого жит...я кожен сприймає цю першу мову в оточен...і спогадів про батька й матір, братів і сестер, спогадів про рідний дім (За В.Русанівським).

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкурятяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

Змістовий модуль 2

Тема: Правопис слів іншомовного походження

План

1. Написання *и, і, ї* у словах іншомовного походження.
2. Написання *е, є* у словах іншомовного походження.
3. Подвоєння букв на позначення приголосних звуків у словах іншомовного походження.
4. Апостроф у словах іншомовного походження.
5. М'який знак у словах іншомовного походження.

Завдання для практичної роботи

1. Запишіть слова, вставляючи, де потрібно букви; поясніть правопис слів.

Д...зель, інт...лігент, конс...ліум, р...торика, пр...з...дент, д...логія, д...віденд, пр...ор...тет, ант...вірус, ант...біотик, Флор...да, С...рія, Ваш...нгтон, Ч...каго, Антаркт...да, Кембр...дж, Кр...т, Гр...нвіч, Алж...р, Вав...лон, Пак...стан, В...фл...єм, імб...р, м...трополит, кр...атив, Ш...офок, Велика Бр...танія, еп...скоп, Амер...ка, абон...мент, тра...кторія, Сканд...навія, експ...ртиза, арх...в, бенз...н, операц...я, ф...лософія.

2. Запишіть слова, вставляючи, де потрібно букви; поясніть наявність чи відсутність подвоєння букв.

Шас...і, ван...а, сум...а, мул...а, тон...а, барок...о, лібрет...о, стакат...о, еф...ект, кол...ектив, шил...інг, піц...а, спагеті...і, хоб...і, груп...а, коміс...ія, ал...о, нет...о, брут...о, фортис...имо, ім...грація, ін...овація, ір...еальний, ір...аціональний, клас..., кас...а, Гол...андія, Марок...о.

3. Запишіть слова іншомовного походження у два стовпчики:

а) пишуться з апострофом; б) пишуться з м'яким знаком.

Ін...екція, прем...єра, міл...ярд, кан...йон, дос...є, бракон...єр, монпанс...є, інтерв...ю, порт...є, ател...є, Кордил...єри, суб...єкт, об...єкт, миш...як, біл...ярд, В...єтнам, Мол...єр, лос...йон, бул...дог, п...єдестал, комп...ютер, кар...єра, Н...ютон, тюл..., мол...берт, Н...ю-Йорк, компан...йон.

4.Перепишіть текст, відновивши пропущені літери. Поясніть їх написання. Обґрунтуйте розділові знаки у тексті.

Серед творчих хобі цей вид д...коративно-пр...кладного м...стецтва займає одне з найперших місць. Д...купаж – це оздоблення предметів інтер...ру за допомогою наклеювання апл...кацій із різноманітних матер...алів: тканини, паперу, тонкого металу тощо. Цю техніку застосовували ще в середньовіччі в К...таї. До речі, свою сучасну назву вона дістала лише в сімнадцятому столітті у Франц...ї. Тоді д...купаж уважався м...стецтвом злидарів: бідняки не могли дозволити собі коштовні предмети, тому пр...крашали свої речі самостійно. До нас ця т...хніка прийшла доволі недавно – і вмить стала неймовірно популярною. І це закономірно: д...купаж дарує старим предметам нове життя, додаючи їм вишуканої ор...гінальності. Посуд, і скриньки, і музичні інструменти, і квіткові горщики, і меблі – усе стає неповторним.

Т...хніку д...купажу може опанувати кожен, адже вона не вимагає сп...ціальних знань і вмінь. Навіть якщо ви не вмієте малювати, ви можете створювати речі, що будуть мати вигляд справжньої картини. Крім оздоблення власної оселі гарними ...ксклюзивними предметами інтер...єру, ви зможете виготовляти пречудові подарунки для рідних і друзів. Речі, зроблені власноруч, подаровані від щирого серця, не придбані деінде, завжди особливо цінуються.

5.Запишіть текст. Знайдіть слова іншомовного походження, поясніть їх правопис. Поставте потрібні розділові знаки у тексті.

За стародавнім грецьким міфом у саду дочок німфи Гесперида росли золоті яблука. До цього заморського саду послали Геркулеса щоб той здійснив свій одинадцятий подвиг вивіз їх звідти. Після тривалих пригод він нарешті потрапляє до таємничого саду.

У численних наших казках теж згадуються «золоті яблука». Їхнім праобразом були очевидно апельсини лимони мандарини та інші цитрусові.

Навіть скандинавські легенди згадують «золоті яблука безсмертя» якщо пощастить комусь поласувати ними то не буде знати в своєму житті найгіршого хвороб і старості. Деякі німецькі казки також оповідають про «дерево життя» з чарівними цілющими плодами.

Багаторічна гібридизація цитрусових зумовила повне витіснення культурними сортами їхніх диких предків. Довгий і складний шлях пройшли первісні гібриди доки садівники Південного Китаю та Індії не створили тих легендарних плодів які зайшли в Середземномор'я майже в сучасному

вигляді. Щоправда європейці також докладали і докладають немало зусиль щоб поліпшити цінні властивості цитрусових (С.Приходько).

Література

1. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.
2. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник /За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
3. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
4. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
5. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

ТЕСТИ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

Час виконання – 50 хвилин.

Мета контролю: виявлення й оцінювання рівня знань студентів.

Структура тесту

1. Тест складається з 30 завдань.
2. Завдання 1-30 на вибір однієї правильної відповіді.
3. Завдання розташовуються в логічній та змістовій послідовності.

Інструкція щодо роботи з тестом

1. Правила виконання зазначені перед тестовими завданнями кожної нової форми.
2. Відповідайте тільки після того, як Ви уважно прочитали та зрозуміли завдання.
3. У разі необхідності використовуйте чернетку.
4. Намагайтеся виконати всі завдання.

Інструкція щодо заповнення бланку відповіді

1. До бланку відповіді записуйте лише правильні, на Вашу думку, відповіді.
2. Відповіді вписуйте чітко, дотримуючись вимог інструкції до кожної форми завдань.
3. Неправильно позначені, підчищені в бланку відповіді вважатимуться помилкою.
4. Якщо Ви позначили в бланку відповідь неправильно, можете виправити її замалювавши попередню позначку та поставивши нову, як показано на зразку:

А	Б	В	Г

5. Ваш результат залежатиме від загальної кількості правильних відповідей, зазначених в бланку.

Для проведення підсумкового контролю ми пропонуємо студентам виконати один із запропонованих варіантів.

Варіант 1

1. Орфографія це -

- а) розділ мовознавства, що встановлює й вивчає правила передачі звукового мовлення на письмі;
- б) розділ мовознавства, в якому вивчається словниковий склад певної мови;
- в) розділ мовознавства, що досліджує теоретичні принципи укладання словників, вивчає типи словників;
- г) розділ граматики, який вивчає особливості будови, семантики і функціонування синтаксичних одиниць.

2. Орфографічне правило це -

- а) коротка рекомендація для певного способу написання, визначена і закріплена правописною нормою;
- б) сукупність літер, розташованих у певній, усталеній послідовності;
- в) сукупність усіх рукописних та друкованих знаків певної писемності;
- г) сукупність властивих мові усталених висловів.

3. За особливістю графічного зображення знака орфограми поділяються на:

- а) буквені, нелітерні, дефісні, скорочені;
- б) буквені, нелітерні, орфограму-дефіс, орфограму-пропуск, орфограму-апостроф;
- в) орфограму-перенос, літерні, скорочені;
- г) літерні та нелітерні.

4. Який принцип покладено в основу написання поданих слів: *боротьба, зшити, розжувати, збігаються?*

- а) морфологічний;
- б) диференційний;
- в) фонетичний;
- г) традиційний.

5. У якому рядку всі слова пишуться за фонетичним принципом:

- а) намагаєшся, сова, щастя, пробіг, село;
- б) гарячий, молоко, визнали, обласний, знання;
- в) нагору, весна, вчиться, м'ята, кисіль;
- г) звучання, м'яч, тривога, земля.

6. Який принцип покладено в основу написання поданих слів: *юнак, дядько, Руссо, щавель?*

- а) морфологічний;
- б) диференційний;
- в) фонетичний;
- г) традиційний.

7. Який принцип покладено в основу написання поданих слів: *Лев – лев, вдень – в день, по-новому – по новому?*

- а) морфологічний;
- б) диференційний;

- в) фонетичний;
- г) традиційний.

8. У якому рядку допущено орфографічні помилки в написанні слів?

- а) м'який, пів'яблука, Лук'янчук, солов'їний, розв'язати;
- б) об'єднати, черв'як, довір'я, святкувати, в'юн;
- в) дитясла, верб'я, пів-ящика, девять, підгір'я;
- г) Лук'янович, зв'язківець, мавпячий, мюзикл, п'ять.

9. Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з апострофом:

- а) в..юн, роз...ятряний, присв...ята, пом...якшити;
- б) кам...яніти, без...ядерний, кур...йозний, медв...яний;
- в) солов...ї, тьм...яно, кон...юктивіт, грав...юра;
- г) пір...я, пів...ями, прив...ялений, п...єдестал.

10. Поясніть, чи ставиться апостроф у словах обов...язок, торф...яний, п...ять, Стеф...юк?

- а) апостроф ставиться після приголосних б, п, в, м, ф перед я, ю, є, ї;
- б) апостроф не ставиться, оскільки я, ю, є, ї позначають пом'якшення попереднього приголосного;
- в) апостроф ставиться після кінцевого приголосного префікса перед я, ю, є, ї;
- г) апостроф не ставиться, оскільки після приголосних пишеться м'який знак.

11. У якому з поданих варіантів усі слова пишуться з ьо?

- а) с...годні, т...хкати, Вороб...в, кур...з, вс...го;
- б) л...н, син...го, ц...го, тр...ма, с...мий;
- в) Солов...в, вос...мий, га...к, пол...вий, л...довий;
- г) бул...н, медал...н, сер...зний, Корол...в, кур...зний.

12. У якому з поданих варіантів в усіх словах пишеться префікс с-:

- а) ...чесати, ...фотографувати, ...мусити, ...долати, ...цілити;
- б) ...фальшивити, ...бирати, ...шити, ...чистити, ...сипати;
- в) ...характеризувати, ...хибити, ...формувати, ...попелити, ...тримати;
- г) ...рівняти, ...писати, ...прощувати, ...тискати, ...верхньо.

13. Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з префіксом пре-:

- а) пр...мудрий, пр...добрий, пр...дорогий, пр...освящений;
- б) пр...завзятий, пр...кордонний, пр...сісти, пр...крутити;
- в) пр...погано, пр...бережний, пр...бігти, Пр...азов'я;
- г) Пр...карпаття, пр...вселюдно, пр...рва, пр...боркати.

14. Позначте рядок, у якому не з словами пишеться окремо:

- а) не/добачити, не/вільник, не/сказаний, не/відвіую, не/розмовляють;
- б) не/закінчено, не/роблячи, не/читавши, не/бачити, не/пошити;
- в) не/доплатити, не/навидіти, не/жить, не/написати, не/змогти;
- г) не/злічений, не/похитний, не/збагнений, не/ходити, не/намалювати.

15. У яких випадках відбувається подовження приголосних?

- а) подовжуються приголосні [ч], [ц], [д], [м], [ф], [з], [с], [р];
 б) подовжуються приголосні [д], [т], [з], [с], [ц], [л], [н], [ж], [ч], [ш] між двома приголосними в іменниках середнього роду на -а (-я);
 в) подовжуються приголосні [д], [т], [з], [с], [ц], [л], [н], [ж], [ч], [ш] між двома голосними в іменниках середнього роду на -а, в окремих іменниках чоловічого та жіночого роду на -а, (-я);
 г) подовжуються приголосні [ч], [ж], [м], [ф], [з], [с], [р] в іменниках чоловічого роду.

16. У якому з поданих варіантів написання слів не відбувається подовження приголосних:

- а) чуйніст...ю, Керч...ю, тін...ю, задоволен...я, якіст...ю;
 б) сіл...ю, жовч...ю, любов...ю, щедріст...ю, Ган...а;
 в) стійкіст...ю, миліст...ю, совіст...ю, гордіст...ю, вартіст...ю;
 г) новосіл...я, попідтин...ю, зран...я, віт...я, роздоріж...я.

17. Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з маленької букви:

- а) (Б,б)ілій (Н,н)алив, (К,к)ривий (Р,р)іг, (А,а)ндріївський (У,у)звіз, (В,в)ерховна (Р,р)ада (У,у)країни, (Ф,ф)ранківські (С,с)онети;
 б) (М,м)асниця, гора (Г,г)оверла, (Н,н)естор (Л,л)ітописець, (Х,х)ерсонська область, (П,п)резидент (У,у)країни;
 в) (Е,е)зопівська мова, (Г,г)ордіїв вузол, (П,п)іфагорова теорема, (М,м)едінститут, (Ш,ш)евченківський стиль;
 г) (Б,б)альзаківські традиції, (Г,г)рінченків словник, (Я,я)рослав (М,м)удрий, (Н,н)ародний артист, (П,п)івденне (П,п)олісся.

18. Позначте рядок, у якому всі складні іменники пишуться через дефіс:

- а) свят/вечір, екс/чемпіон, норд/вест, чар/зілля, прем'єр/міністр;
 б) гори/цвіт, козир/дівка, полу/мисок, норд/ост, вело/трек;
 в) купівля/продаж, лісо/степ, тепло/віз, жар/птиця, напів/сон;
 г) лікар/еколог, носо/ріг, життє/пис, держ/банк, зірви/голова.

19. Позначте рядок, у якому всі складні прикметники пишуться через дефіс:

- а) радіо/фізичний, віце/президентський, чорно/земний, суспільно/політичний;
 б) науково/технічний, жовто/блакитний, історико/культурний, південно/західний;
 в) навчально/виховний, військово/полонений, право/бережний, лінгво/стилістичний;
 г) синьо/червоний, загально/державний, жовто/гарячий, сільсько/господарський.

20. У якому рядку всі займенники пишуться через дефіс:

- а) хтозна/який, будь/хто, казна/хто, хто/небудь, будь/який;
 б) де/хто, будь/що, казна/який, ні/хто, аби/чий;
 в) який/сь, казна/чий, чий/небудь, ні/котрий, де/який;
 г) аби/який, казна/що, котрий/сь, ні/який, аби/що.

21. У якому рядку всі прислівники пишуться через дефіс:

- а) тишком/нишком, сяк/так, рано/вранці, мало/помалу, давним/давно;
- б) зроду/віку, сухо/насухо, ледве/ледве, рік/у/рік, день/у/день;
- в) віч/на/віч, сам/на/сам, часто/густо, рука/в/руку, слово/в/слово;
- г) повік/віки, день/за/днем, любо/дорого, крок/за/кроком, раз/від/разу.

22. У якому рядку всі прислівники пишуться окремо:

- а) до/речі, на/світанку, до/крихти, по/українськи, казна/коли;
- б) один/в/один, час/від/часу, з/боку/на/бік, один/одним, з/дня/на/день;
- в) зо/палу, з/далеку, по/київськи, по/українськи, по/перше;
- г) по/твоєму, на/щастя, з/переляку, на/швидкуруч, при/вселюдно.

23. У якому рядку всі прийменники пишуться разом:

- а) за/для, з/за, з/над, за/ради, з/під;
- б) о/крім, по/за, по/над, з/посеред, з/попід;
- в) в/подовж, за/мість, в/наслідок, на/вколо, по/між;
- г) по/перед, з/поміж, по/серед, з/понад, у/напрямку.

24. У якому рядку всі сполучники записано правильно:

- а) адже, неначе, ніби, зате, тобто;
- б) цеб то, начеб то, втім, мовби, начеб;
- в) якби, якщо, отожд то, тим то, притому;
- г) причім, тільки но, тому то, аніж, проте.

25. Як пишеться російська літера ё у прізвищах Вер...вкін, Д...рнов, Т...ркін, Дежн...в:

- а) пишеться е після приголосних;
- б) пишеться о після приголосних;
- в) пишеться ьо після приголосних;
- г) пишеться йо після приголосних.

26. З якою літерою пишуться прізвища слов'янського походження Ломт...в, Матв...єв, Мендел...єв, Веден...єв:

- а) пишеться буква е після приголосних;
- б) пишеться буква є у суфіксах –єв, –єєв;
- в) пишеться буква е у суфіксах –єв, –єєв;
- г) пишеться йє після приголосних.

27. У якому рядку всі прізвища написано правильно:

- а) Грачов, Лихачов, Лесков, Бестужев, Артемов;
- б) Хрущов, Щипачов, Озеров, Кузнєцов, Міцкевич;
- в) Рєпін, Столетов, Муромцев, Гордєєв, Федін;
- г) Бугайов, Вересаєв, Степанов, Сенкевич, Багіров.

28. З'ясуйте, після яких приголосних у словах іншомовного походження перед наступними приголосними пишеться голосний и:

- а) м, л, з, с, ж, д, т, н, ч;
- б) д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р;
- в) к, с, з, ж, р, ч, т, г, н;
- г) ш, т, з, с, р, м, ц, х, ч.

29. У якому рядку всі слова іншомовного походження написано правильно:

- а) Чилі, Антарктида, Грім, абонемент, Ватікан;
- б) Скандинавія, теоритичний, ідинтефікація, Євпаторія, лимон;
- в) ігнорувати; Америка, інвестиція, руїна, ризюме;
- г) фінанси, Велика Британія, Париж, Сирія, синтаксис.

30. У якому рядку всі географічні назви написано правильно:

- а) Туапсе, Лежнево, Белгород, Арабатська Стрілка, Ржев;
- б) Воронєж, Орел, Іжевськ, Владівосток, Єлець;
- в) Тетерів, Одесса, Щокино, Поті, Сочі;
- г) Рівно, Мукачеве, Лена, Піщане, Біловезька Пуща.

Варіант 2

1. Орфограма це -

- а) оформлена за законами певної мови неподільна на менші подібні єдності основна мовна одиниця;
- б) написання, яке відповідає правилам орфографії;
- в) найменша значуща частина слова;
- г) сукупність букв певної мови і розміщення їх у встановленому в цій мові порядку.

2. В основу української орфографії покладено такі принципи:

- а) морфологічний, фонетичний;
- б) фонетичний, смисловий, історичний;
- в) фонетичний, морфологічний, традиційний, смисловий;
- г) морфологічний, історичний, смисловий.

3. Який принцип покладено в основу написання поданих слів: маяк, дощовий, левада, Марокко?

- а) морфологічний;
- б) диференційний;
- в) фонетичний;
- г) традиційний.

4. Який принцип покладено в основу написання поданих слів: радуєшся, розчистити, зустрічаються, кігті ?

- а) морфологічний;
- б) диференційний;
- в) фонетичний;
- г) традиційний.

5. Поясніть, чи ставиться апостроф у словах: цв...ях, мавп...ячий, тьм...яний, присв...ята?

- а) апостроф ставиться після приголосних б, п, в, м, ф перед я, ю, є, ї;
- б) апостроф не ставиться, оскільки перед губним звуком є приголосний, який належить до кореня;

в) апостроф ставиться після кінцевого приголосного префікса перед я, ю, є, ї;

г) апостроф не ставиться, оскільки після приголосних пишеться м'який знак.

6. Визначте, у якому з поданих варіантів усі слова пишуться з апострофом:

а) пів...яблука, зарум...янитися, дріб...язковий, цв...ях, м...який;

б) Довб...яга, відв...язати, круп...яний, св...ященний, в...язанка;

в) верф...ю, торф...яний, черв...як, Лук...яненко, м...ясо;

г) духм...яний, з...їхати, Ужв...юк, мавп...ячий, матір...ю.

7. Знак м'якшення пишеться:

а) після м'яких д, т, з, с, ц, л, н у кінці та в середині слів;

б) після д, р, з, г, п, ц, л, н у середині слова перед наступним приголосним;

в) після б, п, в, м, ф у середині слова перед наступним приголосним;

г) після д, т, з, ц, г, л, н на позначення м'яких приголосних.

8. Визначте, в якому з поданих варіантів усі слова пишуться із знаком м'якшення:

а) рел...єф, перевір...те, тон...ший, с...огодні, бан...щик;

б) чотир...ма, буквар..., нен...чин, робит...ся, стан...те;

в) херсонс...кий, малесен...кий, порад...те, різ...бяр, емул...сія;

г) яблун...ці, ремін...чик, рибал...чин, куз...ня, кін...чик.

9. Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з префіксом с-:

а) (з,с)казати, (з,с)плавити, (з,с)класти, (з,с)бирати;

б) (з,с)палахнути, (з,с)хованка, (з,с)формувати, (з,с)пиляний;

в) (з,с)постереження, (з,с)хибити, (з,с)байдужілий, (з,с)верхньо;

г) (з,с)фокусувати, (з,с)цілити, (з,с)шити, (з,с)характеризувати.

10. У якому рядку всі слова пишуться з префіксом при-:

а) пр...несений, пр...чепити, пр...завзятий, пр...пишний, пр...смачний;

б) пр...батьоритися, пр...берегти, пр...лютий, пр...забавний, пр...вносити;

в) пр...дивний, пр...жорстокий, пр...зупинити, пр...думати, пр...морожений;

г) пр...сідати, пр...скакати, пр...смалений, пр...тиснути, пр...топтаний.

11. Як пишуться слова не/засаджена квітами площа, не/доведена до кінця робота, не/намальована ним картина, не/дописаний мною конспект?

а) усі дієприкметники пишуться разом, бо без *не* слова не вживаються;

б) окремо, бо дієприкметники мають при собі пояснювальні слова;

в) не з дієприкметниками пишеться через дефіс;

г) разом, бо дієприкметники не мають при собі пояснювальних слів.

12. У якому рядку в усіх словах відбувається подвоєння приголосних:

а) від...ати, роз...броїти, роз...ява, довгождан...ий, зроблен...ий;

- б) письмен...ик, від...іл, причин...ий, вивершен...ий, вихован...ий;
 в) військ...омат, блажен...ий, об...ити, закон...о, туман...ість;
 г) пооран...ий, огнен...ий, безвин...ий, індустріалізован...ий, силен...ий.

13. У якому з поданих варіантів написання слів не відбувається подовження приголосних:

- а) Запоріж...я, мотуз...я, гіл...я, колос...я, знан...я, збіж...я;
 б) молодіст...ю; стат...ей, Іл...я, відкрит...я, міц...ю;
 в) повіст...ю, зран...я, навман...я, спросон...я, суд...я;
 г) радіст...ю, лист...я, безсмерт...я, ніжніст...ю, барвистіст...ю.

14. Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з маленької літери:

- а) (Я,я)рослав (М,м)удрий, (Ч,ч)умацький (Ш,ш)лях, (Б,б)удинок учителя, (Н,н)обелівська премія, (А,а)фіна;
 б) (Д,д)октор (М,м)атематичних наук, (З,з)аслужений (П,п)рацівник культури, (К,к)нязь, (А,а)хіллесо́ва п'ята, (Ш,ш)евченківська лірика;
 в) (Х,х)отинський замок, (К,к)нижкова палата, (П,п)омаранчева революція, (Л,л)ьвівський (К,к)раєзнавчий музей, течія (Г,г)ольфстрім;
 г) штат (Н,н)евада, (Д,д)он (К,к)іхот, (Р,р)ектор, (Р,р)ада (Є,є)вропи, (В,в)сесвітня (Ф,ф)едерація юристів.

15. Позначте рядок, у якому всі слова пишуться з великої літери:

- а) (Л,л)еся (У,у)країнка, (Ф,ф)ранція, (З,з)бройні (С,с)или (У,у)країни, (Л,л)ейбористська (П, п)артія (В,в)еликобританії, (Х,х)о (Ш,ш)і (М,м)ін;
 б) (К,к)нягиня (О,о)льга, (Б,б)ерингове (М,м)оре, (П,п)ерська (З,з)атока, (Б,б)іловезька (П,п)уца, (С,с)ухий (Я,я)р;
 в) (Ю,ю)рій (К,к)лен, (Н,н)аціональна (Г,г)вардія, (Л,л)ьвівський (П,п)алац (О,о)друження, (В,в)олинська (О,о)бласть, (К,к)оліївщина;
 г) (П,п)резидент (С,с)получених (Ш,ш)татів (А,а)мерики, (Ж,ж)овті (В,в)оди, (Ч,ч)умацький (Ш,ш)лях, (М,м)арко (В,в)овчок, (К,к)ім (І,і)р (С,с)ен.

16. Позначте рядок, у якому всі складні іменники пишуться разом:

- а) генерал/губернатор, гідро/електростанція, розтяг/стиск, магнітолог/астроном, екс/президент;
 б) лісо/сплав, чорно/гуз, пів/аркуша, водо/лікування, вело/спорт;
 в) гідро/динаміка, кіловольт/ампер, Зайчик/Побігайчик, важко/атлет, овоче/сховище;
 г) крає/знавство, земле/трус, Лисичка/Сестричка, міні/процесор, макро/світ.

17. Позначте рядок, у якому всі складні прикметники пишуться разом:

- а) легко/атлетичний, загально/освітній, східно/слов'янський, народно/поетичний;
 б) важко/хворий, воле/любний, військово/морський, темно/зелений;
 в) свіжо/зрубаний, всесвітньо/історичний, народно/визвольний, сіро/голубий;

г) військово/зобов'язаний, червоно/жовтий, суспільно/необхідний, вище/згаданий.

18. У якому рядку всі займенники пишуться разом:

- а) хто/небудь, хтозна/який, будь/хто, казна/хто, де/який;
- б) ні/хто, де/хто, який/сь, ні/котрий, аби/чий;
- в) аби/кому, ні/кого, будь/що, казна/чий, ні/чийім;
- г) котрий/сь, бозна/який, казна/що, ні/яких, аби/кого.

19. У якому рядку допущено помилку у правописі прислівників:

- а) втрое, вголос, кудись, абияк, раз у раз;
- б) натщесерце, водночас, будь-коли, казна-звідки, тишком-нишком;
- в) віч на віч, за панібрата, передусім, змалечку, всупереч;
- г) сила-силенна, надалі, надвечір, зозла, навперейми.

20. У якому рядку всі прийменники пишуться через дефіс:

- а) у/результаті, у/випадку, по/біля, поруч/з, на/прикінці;
- б) не/подалік, не/зважаючи на, в/середині, в/слід, з/посеред;
- в) з/верху, в/глиб, з/поміж, з/перед, з/під;
- г) з/над, з/за, з/межи, з/понад, з/попід.

21. У якому рядку всі сполучники записано правильно:

- а) що, щоб, не мов, отожд бо, якби;
- б) і, а, черезтешо, тому-що, неначе;
- в) або, як, після того як, зате, з тим щоб;
- г) однак, тому то, ще й, тільки но, та.

22. Як пишеться російська літера ё у прізвищах Арт...мов, Сем...нов, Ф...доров:

- а) пишеться е після приголосних;
- б) пишеться є після приголосних;
- в) пишеться ё після приголосних;
- г) пишеться йо після приголосних.

23. З якою літерою пишуться прізвища слов'янського походження М'ятл...в, Тиміряз...в, Алекс...єв, Горд...єв:

- а) пишеться буква е після приголосних;
- б) пишеться буква є у суфіксах –єв, –єєв;
- в) пишеться буква е у суфіксах –єв, –єєв;
- г) пишеться йє після приголосних.

24. У якому рядку всі прізвища написано правильно:

- а) Лучин, Щіглов, Чічіков, Белич, Ботев;
- б) Величков, Живков, Гушцін, Ягіч, Беляєв;
- в) Петров, Сенкевич, Ізмаїлов, Нехорошев, Караджич;
- г) Твердохлебов, Гаршин, Зверев, Коперник, Ісаєв.

25. З'ясуйте, у якому рядку в усіх словах іншомовного походження пишеться і:

- а) артер...альний, д...алектика, г...ря, імб...р, с...луєт ;
- б) Л...сабон, м...ля, єх...дна, л...ман, к...нджал;
- в) Корс...ка, Ч...каго, Алж...р, ауд...єнц...я, соц...ологія;

г) рад...ус, г...єна, тр...умф, В...ардо, акс...ома.

26. У якому рядку всі слова іншомовного походження написано правильно:

- а) барометр, гейзер, Кордильєри, п'єдестал, інтерв'ю;
- б) В'єтнам, Сіракузи, Пакістан, Бразилія, феєрверк;
- в) ін'єкція, Флоріда, Каір, хірург, попурі;
- г) Мольєр, ательє, Арктика, Антарктида, Кріт.

27. У якому рядку в усіх словах іншомовного походження відбувається подвоєння:

- а) Яф...а, Рус...о, Андор...а, груп...а, коміс...ія;
- б) нет...о, ін...овація, ір...аціональний, ір...еальний, Ніц...а;
- в) інтермец...о, сум...а, фортис...имо, Марок...о, Гол...андія;
- г) лібрет...о, шас...і, Шил...єр, Міс...урі, Калькут...а.

28. У якому рядку всі географічні назви пишуться окремо:

- а) Верхній/Рогачик, Велика/Лепетиха, Нижні/Сірогози, Липова/Долина;
- б) Нью/Мексико, Куала/Лумпур, Лонг/Айленд, Кам'янка/Дніпровська;
- в) Камінь/Каширський, Корсунь/Шевченківський, Білгород/Дністро-вський, Володарськ/Волинський;
- г) Новий/Орлеан, Нью/Делі, Переяслав/Хмельницький, Сан/Паулу.

29. У якому рядку всі географічні назви написано правильно:

- а) Щігри, Тушино, Віноградово, Семіпалатинськ, Березина;
- б) Верхоянськ, Зеленодольськ, Новочеркаськ, Михайловське, П'ятигорськ;
- в) Гусине Озеро, Чірчік, Естонія, Гливиці, Вітебськ;
- г) Бежецьк, Єнісей, Белово, Миколаїв, Кривий Ріг.

30. У якому рядку всі географічні назви пишуться через дефіс:

- а) Алма/Ата, Буенос/Айрес, Біла/Церква, Нова/Каховка, Кам'яна/Балка, Атлантик/Сіті;
- б) Кам'янець/Подільський, Новгород/Сіверський, Івано/Франківськ, Андрієво/Іванівка, Михайло/Коцюбинське;
- в) Сан/Франциско, Лас/Вегас, Житні/Гори, Нью/Йорк, Давидів/Брід ;
- г) Ла/Манш, Ельзас/Лотарингія, Пуша/Водиця, Біла/Криниця, Сомкова/Долина.

ДИКТАНТИ

У лісі

Ліс ще дрімає в передранішній тиші...Непорушно стоять дерева, загорнені в сутінь, рясно вкриті краплистою росою. Тихо навкруги, мертво...Лиш де-не-де прокинеться пташка, непевним голосом обізветься зі свого затишку. Ліс ще дрімає... А з синім небом уже щось діється: воно то зблідне, наче від жаху, то спалахне сяйвом, немов од радощів. Небо міниться, небо грає всякими барвами, блідим сяйвом торкає вершечки чорного лісу. Стрепенувся врешті ліс і собі заграв. Зашепотіли збуджені листочки, оповідаючи сни свої, заметушилась у травиці комашня, розітнулося в гущині голосне щебетання й полинуло високо – туди, де небо міниться, де небо грає всякими барвами...

На галявину вискакує з гущини сарна і, зачарована чудовим концертом, зупиняється, витягає цікаву мордочку до кривавої смуги обрію, що червоніє на узліссі поміж дерев, і слуха.

Полохливий заєць, причаївшись під кущем, пригина вуха, витріща очі й немов порина весь у море лісових звуків...

Аж ось ринуло від сходу ясне проміння, мов руки, простяглося до лісу, обняло його, засипало самоцвітами, золотими смугами впало на світло-синю від роси траву на галяві, де гостро на тлі золотого світла випинається струнка постать сарни. (За М. Коцюбинським)

Степ

І уявляється мені степ. Широкий, необмежний, незайманий степ. Передранішній вечір злегка хвилює тирсу. Бліде небо мигтить зірками до блакиті, що оповила степову далечінь. У синьому тумані ледве мріють могили. Чорніють здалеку лози. Межи небом а землею якась таємна змова. Чи то вони чаклюють удвох, чи що, бо якоюсь таємницею віє від них, чарами віє од того необмежного синього простору...

Край шляху, в долині, догорає огнище. Білий димок, хвилюючись, здіймається догори понад чумацьким табором, що чорніє у пільмі здоровими мажами, немов якийсь дивоглядне чудище. Табір ще спить. Степова тиша жадливо підхоплює всі звуки... Ось чутно, як сопуть ситі воли, жвакаючи росяну траву... Десять за комишами в озері крякають жаби, гуде бугай... Табір ще спить. Тільки не спить чогось чумацький отаман... не спить, по табору

ходить... Від буйного вітру, від ясного сонця змарніле обличчя його повито задумою й смутком. І хто його зна, яку думу дума чумацький отаман в степу серед ночі, чого немов журно йому, важенько на серці? Чи тим, що сторона чужая, далекая, чи то тим, що згадалась родина близькая, дружина вірна, а чи серце віщує якусь лиху пригоду в сьому степу широкому, необмеяіному? Хто його зна. А тим часом сон тікає від очей, і ходить отаман по сонному табору, поглядаючи то на товаришів своїх, що сплять навкруг багаття, то на далекі обриси степу, що йно мріє крізь синю імлу. Але помалу-малу синя імла рідшає, яснішає, східний край неба обливається широким усміхом світання, світова зірка блідне й тремтить, догораючи... Починає дніти. (За М. Коцюбинським)

Нестор Літописець

Він прийшов до Києво-Печерської лаври сімнадцятилітнім юнаком і назавжди залишився там, щоб стати не тільки монахом-чорноризцем, а й батьком української історії.

Усі історики сходяться на тому, що Нестор був надзвичайно освіченою людиною, добре знав і давньоруські, й іноземні літописи, які читав в оригіналі.

Нестора часто називають літописцем. Це так, він справді писав літописи. Але правильніше було б назвати його письменником та істориком. Він дотримувався літописних форм і хронологічної послідовності викладу подій, але прагнення висловитися ширше та докладніше диктувало йому численні вставні оповіді в «Повісті временних літ». Це виходило за рамки загальноприйнятих тоді сухувато-ділових сказань. Так конкретизовано й художньо яскраво до Нестора не писав на Русі ніхто.

Серед багатьох людей поширена така думка: Нестор – єдиний автор «Повісті временних літ». Вона помилкова. Нестор звів в одне ціле різні літописи, створені його попередниками, творчо опрацював їх, збагатив своїм літописом – і з-під його невтомного пера вийшла цілісна і тематично завершена книга. Нестор був надзвичайно незалежною у своїх поглядах людиною – це часто викликало нарікання князів. (За М. Слабошпицьким)

Парк «Софіївка»

Парк «Софіївка» — це поєднання штучних водоспадів, гірських вершин, каналів, ставків із фонтанами, павільйонів, скульптур і мармурових статуй античних богів і богинь, філософів і поетів. Цей парк — символ нев'янучого кохання, розкішний дарунок палко закоханого чоловіка своїй

оброниці, створений заради й на славу цього почуття. Лише для неї, єдиної дружини Софії, один із найбагатших магнатів вісімнадцятого століття Фелікс Потоцький наказав створити у своєму маєтку казковий парк у романтичному стилі. Граф відродив сувору тишу тінистих алей англійського парку, наповнив природні композиції романтикою Парижа. Він створив у мініатюрі дивовижні альпійські ландшафти, витративши на будівництво парку вісім мільйонів золотих рублів, що на той час було фантастичною сумою.

Від входу в парк у глиб комплексу веде головна алея, обсаджена каштанами й тополями.

Парк скомпоновано на основі водної системи: озер, водоспадів і цілої мережі каналів, пов'язаних з архітектурним комплексом. Вода тут є гармонійним елементом загального пейзажу.

Кожен, хто потрапляє сюди, немов переноситься в іншу епоху. Тут особливе повітря — п'янке, сповнене коханням і ніжністю. «Софіївку» називають храмом природи, поемою з каменю, води, землі, архітектурних споруд і скульптур. (За О. Седаном)

Писанки

Спосіб виготовлення писанок, хоч і простий, проте вимагає неабиякого хисту, бо малювати на опуклій поверхні яйця значно тяжче, ніж на рівній поверхні полотна чи паперу.

Інструментом для виготовлення писанок є «кісточка» — це паличка з бляшаною трубкою на кінці. На сирому яйці кісточкою вимальовують розтопленим воском ті місця, що їх треба лишити незафарбованими: обвідки, крапки та оперізування. Спочатку фарбують яйце в ясній фарбі, наприклад, у жовтій. Після цього яйце виймають з фарби і кладуть, щоб висохло. Коли воно висохне, на ньому кісточкою наводять віск на ті місця, що мають лишитися жовтими. Потім фарбують у другій, цього разу темнішій фарбі. І так роблять доти, доки писанка не набере такого вигляду, якого хоче їй надати писанчарка.

Коли вже малюнок закінчений, писанки складають у череп'яну миску і кладуть у піч, де повинна бути температура 35-40° Цельсія. Коли віск розтопиться і спливе з яйця, писанка готова.

Дуже вправно роблять писанки гуцулки. Професор Д. Горняткевич розповідає, що йому доводилося спостерігати, як одна вже літня жінка на Гуцульщині зробила тридцять шість писанок впродовж одного дня, при чому вона в цей день не покидала і своїх щоденних господарських справ — палити в печі, варити їсти, годувати тварини, доїти корів та ще й бавити малу

дитину. Все це не перешкодило їй відтворити традиційний орнамент з високим мистецьким хистом. (За О. Воропаєм)

Весна

Разом з пробудженням природи від зимового сну на нашій землі, в Україні, починається цикл народніх весняних свят, пов'язаних з стародавніми мітами та віруванням, супроводжених піснями, іграми та хороводами.

Народ наш у своїх казках створив чудовий образ весни – гарної молодої дівчини з вінком квітів на голові. Вона, ця дівчина-весна – бажаний і довгожданий гість, її закликають дівчата піснями-веснянками, її зустрічають діти з дарами – солодким печивом у вигляді пташок, її уособлює найкраща з дівчат напередодні св. Юрія, «Ляля» або «Леля», що одягає на себе білу вишиту сорочку, кладе на голову вінок з весняних квітів, оперізується «зеленим» поясом з трави і квітів і роздає дівчатам дари – вінки, що вістять весілля.

Народній образ весни – це образ краси, сили і надії.

Головним святом весняного циклу є Великдень – найбільше християнське свято нашої Батьківщини, коли ми з глибокою вірою в серці висловлюємо слова: «Воскресне Україна!»

Хороводи дівчат, «вулиця» сільської молоді, забави дітей, зустріч птахів, що повертаються з вирію, травневі свята і нарешті «зільник» – чарівна казка нашої старовини. Все це – українська весна, голос предків наших, дорога поезія нашої Батьківщини. (За О. Воропаєм)

Три брати - засновники Києва

Поляни ж жили в ті часи окремо і володарювали родами своїми...

І були три брати: один на ймення Кий, а другий — Щек, а третій - Хорив, і сестра їхня - Либідь. Кий сидів на горі, де нині узвіз Боричів, а Щек сидів на горі, яка нині зветься Щекавицею, а Хорив — на третій горі, через що і прозвана вона Хоривицею. І збудували вони городок в честь свого старшого брата й нарекли його Києвом. А навколо города був ліс і пуща велика, і ловили там звірів. І були ті мужі мудрими й тямущими, і називалися вони полянами, від них в Києві є поляни й до сьогодні.

Деякі ж, не знаючи, кажуть, що Кий був перевізником, бо нібито тоді біля Києва був перевіз з тієї сторони Дніпра, тому й говорили: «На перевіз на Київ». Проте, коли б Кий був перевізником, то не ходив би до Царгорода. А

втім, цей Кий княжив у роді своєму і ходив він до царя — не знаємо лишень до котрого, але знаємо, що великі почесті, як оповідають, віддав йому той цар, при якому він приходив.

Коли ж Кий повертався, прибув на Дунай і уподобав місце, і збудував малий городок і хотів осісти в ньому з родом своїм, та не дали йому навколишні мешканці. Отож і донині називають придунайці те городище Києвець. Кий же повернувся у свій город Київ, тут і скончався. І брати його Щек і Хорив, і сестра їх Либідь тут померли. (За легендою).

Климко

Климко прокинувся від холодної роси, що впала йому на босі ноги (видно, кидався уві сні), і побачив над собою скам'яніло-бузкове небо, яким воно буває лише восени на сході сонця, — без жайворіння, без легких з позолотою хмарок по обрію, без усміхненої радості пробудження. Климко підібгав ноги під поли діжурчини, щоб зогрілися, й онімлою тремтячою рукою дужче розгорнув соломку напроти очей. Він спав під скиртою.

Сонце, мабуть, тільки що зійшло, бо від скирти через тік і ще далі на стернях лежала довга тінь у сизій росі, солодко пахло втоптаним у землю набубнявілим житом, що вже вкинулося у ключечки, та сухими мишачими гніздами. Звечора миші лоскотали Климка, гасаючи йому по руках і ногах, пищали раденько, що є їм розвага, і Климко проганяв їх усяк: сукав ногами, кишкав на них сердито — аж доки й заснув.

Уночі йому снилася велика згряя жовтих воронів із жовтими горобцями впереміш. А то була не згряя і не химера опівнічна — то був вихор з великого кленового та дрібного вишневого листя, що знявся над висілкою, коли Климко вийшов у степ за станцію і востаннє оглянувся назад. Та листяна згряя стовпом стала у піднебесся, вище й вище, а там здрібніла, розсипалася і зникла геть з очей. (За Гр.Тютюнником)

Леся Українка

Леся Українка! У самому цьому імені чується і характер, і мова, і звичай народу, і традиції класичної літератури та народної творчості, і сягання до загальнолюдських обривів.

Вона була не тільки поетом, а й громадським діячем, полум'яним публіцистом, втіливши в своїй багатогранній натурі все, що могла дати

світова прогресивна культура: освіченість, широкі масштаби, жадобу боротьби за кращу долю людську.

Великий талант – це і велика праця. Будучи слабою все життя, вона стала одним з найосвіченіших письменників світу і за своє коротке життя встигла створити неперевершені зразки лірики, написала тридцять поем, ряд прозових творів, виконала велику кількість перекладів.

Своїм власним прикладом Леся Українка показувала, що коли і в немічній тілі є високий дух, то він здатний на найвищі подвиги слова і діла. Тому Франко назвав її трохи не самотнім чоловіком на всю новочасну Україну; бо це, кажучи словами того ж Франка, справді був «вічний революціонер, дух, що тіло рве до бою, рве за поступ, щастя й волю».

Великі люди, великі митці дають приклад людству не тільки творами, образами своїх героїв, а й власним життям, неухальною працею та досяганням істини. Без цього немає справжнього генія. (За В. Шевчуком)

Любов Іванівна Мацько

З Національним педагогічним університетом імені М. П. Драгоманова пов'язане майже все творче життя Любові Іванівни. Сюди вона прийшла студенткою першого курсу, тут вона здобула звання кандидата і стала викладачем, тут працювала над докторською дисертацією, очолила новостворену кафедру стилістики української мови, якою керує і сьогодні. І впродовж всього цього часу вона вміла бути кращою. Може, тому, що ніколи не зупинялася на досягнутому, спочиваючи на лаврах, а прагнула до нових знань, нових наукових пошуків і звершень. Ніколи не припиняти вчитися – це життєве кредо Любові Іванівни.

Принципова і вольова, вона водночас щира, дуже доброзичлива, особливо до молодих науковців-початківців. Любов Іванівна володіє рідкісним даром - умінням бачити в людях їхній прихований потенціал, відкривати талановитих науковців, створювати у колективі атмосферу постійного творчого пошуку і прагнення до самовдосконалення. Тому зрозумілою є така статистика: впродовж своєї науково-педагогічної діяльності професор Мацько підготувала цілу когорту відомих учених, створивши провідну в Україні школу стилістики української мови. Під її керівництвом захищено 5 докторських і 28 кандидатських робіт, вона виступала опонентом на захисті понад 100 дисертацій філологічного й педагогічного напрямку. Звичайно, що насамперед Любов Іванівна – філолог, в якій би іпостасі вона при цьому не виступала: чи то лектора, педагога-

новатора, автора цікавих методичних розробок для середньої та вищої школи, чи то наукового опонента і рецензента, чи то майстерного оратора, чи то керівника кафедри.

Загалом наукова діяльність професора Мацько повною мірою відображена у цьому покажчику: більше 30-ти книг («Українська мова», «Вступ до мовознавства», «Сучасна українська літературна мова», «Риторика», «Стилістика української мови», «Культура української фахової мови» тощо), статті, виступи та інтерв'ю. (За О.Калитою)

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ЗАЛІКУ

1. Орфографія як розділ мовознавчої науки про правильне написання.
2. Принципи українського правопису.
3. Правопис слів з апострофом.
4. Уживання м'якого знака.
5. Префікси пре-, при-, прі-, пере-, пред-, перед-, без-.
6. Правопис префіксів, що закінчуються приголосним звуком.
7. Правопис префіксів не-, ні-.
8. Правопис префіксів іншомовного походження.
9. Велика буква на початку речення.
10. Велика буква при звертаннях і в ремарках.
11. Велика і мала буква в рубриках.
12. Велика буква після двокрапки.
13. Велика буква на початку цитати.
14. Подвоєння букв на позначення збігу однакових приголосних на межі частин слова.
15. Подовження м'яких приголосних звуків.
16. Велика буква у назвах людей.
17. Правопис назв держав, об'єднань їх та адміністративно-територіальних одиниць.
18. Правопис назв установ, організацій.
19. Правопис назв історичних подій, пам'яток, свят, з'їздів, конгресів.
20. Правопис астрономічних, географічних й топографічних назв.
21. Правопис назв предметів рослинного і тваринного світу.
22. Велика буква в абрєвіатурах.
23. Загальні правила правопису складних слів.
24. Правопис складних іменників.
25. Правопис прикладки.
26. Правопис складних прикметників.

27. Правопис складних числівників.
28. Правопис складних займенників.
29. Правопис складних прислівників.
30. Правопис складних прийменників.
31. Правопис складних сполучників.
32. Правопис слов'янських прізвищ.
33. Правопис неслов'янських прізвищ.
34. Правопис українських географічних назв.
35. Правопис географічних назв іншомовного походження.
36. Правопис складних географічних назв.
37. Написання *и, і, ї* у словах іншомовного походження.
38. Написання *е, є* у словах іншомовного походження.
39. Подвоєння букв на позначення приголосних звуків у словах іншомовного походження.
40. Апостроф у словах іншомовного походження.
41. М'який знак у словах іншомовного походження.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Критерії оцінювання письмових відповідей студентів

Під час письмового контролю студент за відповідь на запитання отримує максимально можливу оцінку *відмінно* (100-90б., А) за умови, якщо він дав правильну і вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, явищ і навів приклади з практики.

Оцінку *добре* (89-82б., В, 81-74 б., С) студент отримує, якщо він у цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав незадовільні знання літературних джерел, не підкріпив прикладами з практики.

Оцінку *задовільно* (73-64б., D, 63-60б., E) отримує студент, якщо він дав неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументів, показав незадовільні знання понятійного апарату і спеціальної літератури.

Оцінку *незадовільно* (59-35б., FX, 34-1б., F) отримує студент, якщо він дав неправильну або неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументів, показав незадовільні знання понятійного апарату і спеціальної літератури чи взагалі нічого не відповів.

Оцінка за завдання повинна бути зменшена за суттєве випущення теоретичних положень, а також за нерозбірливий почерк, орфографічні, лексичні та стилістичні помилки.

Критерії оцінювання діалогічного мовлення

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень
Початковий	34-1 (F)	Студент відповідає на елементарні запитання короткими репліками, які лише частково реалізують комунікативну мету.
	59-35 (FX)	Студент бере участь у діалозі за найпростішою за змістом мовленнєвою ситуацією, може не лише відповідати на запитання співрозмовника, а й формулювати деякі запитання; комунікативна мета досягається ним (нею) лише частково.
Середній	63-60 (E)	Студент бере участь у діалозі за нескладною за змістом мовленнєвою ситуацією, дотримується елементарних правил поведінки в розмові, загалом досягає комунікативної мети, проте може відхилитися від теми, його (її) мовлення характеризується стереотипністю.
	73-64 (D)	Студент загалом досягає комунікативної мети в діалозі з нескладної теми, його (її) репліки в основному змістовні, відповідають основним правилам поведінки в розмові, нормам етикету, участь у діалозі здійснюється переважно за допомогою викладача або співрозмовника, спирається на запропонований зразок.
Достатній	81-74 (C)	Студент самостійно складає діалог з проблемної теми, демонструючи загалом достатній рівень вправності й культури мовлення (чітко висловлює думки, уміє сформулювати цікаве запитання, дати влучну, змістовну відповідь, виявляє толерантність, стриманість, коректність у разі незгоди з думкою співрозмовника), особиста позиція виражається порівняно нечітко, аргументація відзначається оригінальністю, самостійністю.
	89-82 (B)	Студент складає діалог за проблемною ситуацією, демонструючи належний рівень мовленнєвої культури, вміння чітко формулювати думки, обґрунтовуючи власну позицію, виявляє готовність уважно й доброзичливо вислухати співрозмовника, даючи йому можливість висловитися; дотримується правил мовленнєвого етикету; структура діалогу, мовне оформлення його реплік у цілому відповідають нормам.
Високий	100-90 (A)	Студент складає глибокий за змістом і досконалий за формою діалог, самостійно обравши аспект запропонованої теми та визначивши проблему для обговорення, демонструючи вміння уважно й доброзичливо вислухати співрозмовника, коротко, виразно, оригінально сформулювати свою думку, дібрати цікаві, влучні, переконливі аргументи на захист своєї позиції, у тому числі й із власного життєвого досвіду, зіставити різні погляди на той самий предмет, змінити свою думку в разі незаперечних аргументів іншого; дотримується правил поведінки й мовленнєвого етикету в розмові.

Критерії оцінювання усної відповіді студентів

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень
Початковий	34-1 (F)	Студент може розрізняти об'єкти вивчення.
	59-35 (FX)	Студент відтворює незначну частину навчального матеріалу, має нечіткі уявлення про об'єкт вивчення, з допомогою викладача виконує елементарні завдання.
Достатній	63-60 (E)	Студент відтворює основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило.
	73-64 (D)	Студент виявляє знання й розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його(її) правильна, але недостатньо осмислена. Вміє застосовувати знання при виконанні завдань за зразком.
Середній	81-74 (C)	Знання студента є достатніми, він застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь його логічна, хоч і має неточності.
	89-82 (B)	Студент добре володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в стандартних ситуаціях, уміє аналізувати й систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази із самостійною і правильною аргументацією.
Високий	100-90 (A)	Студент має системні глибокі знання в обсязі та в межах вимог навчальних програм, усвідомлено використовує їх у стандартних та нестандартних ситуаціях. Уміє самостійно аналізувати, оцінювати, узагальнювати опанований матеріал, самостійно користуватися джерелами інформації.

Критерії оцінювання тестових завдань

Кожна правильна відповідь оцінюється в один бал

Тестовий бал	100-бальна шкала	Національна шкала оцінювання та ECTS
30-29	100-90	відмінно A
28-26	89-82	добре B
25-23	81-74	добре C
22-20	73-64	задовільно D
19-15	63-60	задовільно E
14-8	59-35	незадовільно FX
7-0	34-1	незадовільно FX

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література:

1. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. - 254 с.
2. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова: фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 368с.
3. Голосовська Г.Г. Українська мова для всіх: навчальний посібник. – К.: ВЦ «Академія», 2013. - 216с.
4. Грищенко А.П., Мацько Л.І., Плющ М.Я., Тоцька Н.І., Уздиган І.М. Сучасна українська літературна мова / За ред. А.П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – 439с.
5. Єрмоленко С.Я. Мова і українознавчий світогляд. – К.: НДІУ, 2007. – 444с.
6. Жовтобрюх М.А., Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. – К.: Вища школа, 1972. – 402 с.
7. Козачук Г.О. Українська мова: практикум: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 1991. – 398с.
8. Сучасна українська літературна мова: підручник / Плющ М.Я., Бевзенко С.П., Грипас Н.Я. та ін.; За ред. М.Я. Плющ – 2-ге вид., перероб. і допов. - К.: Вища школа, 2000. - 429с.
9. Сучасна українська мова: підручник / За ред. О.Д. Пономарева. – 4-те вид. - К.: Либідь, 2008. – 488 с.
10. Тоцька Н.І. Сучасна українська літературна мова: фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. – К.: Вища школа, 1981. – 183 с.
11. Український правопис /НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 5-те вид., стереотип. - К.: Наукова думка, 1996. – 240с.

12. Фурдуй М.І. Українська мова: практикум: навчальний посібник / За ред. В.В. Різуна. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К.: Либідь, 2011. – 416с.
13. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2006. – 326с.
14. Шкуратяна Н.Г., Шевчук С.В. Сучасна українська літературна мова: модульний курс: навчальний посібник. – К.: Вища школа, 2007. – 823с.
15. Ющук І.П. Українська мова. – К.: Либідь, 2004. – 250с.

Додаткова література:

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити/ За заг. ред. О. Сербенської: посібник. – Львів: Світ, 1994. -152с.
2. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Стилїстика української мови. - К.: Вища школа, 2003. - 262с.
3. Мацько Л.І., Мацько О.М., Сидоренко О.М. Українська мова: навчальний посібник. - К. : Либідь, 1998. – 416с.
4. Мацько Л. Українська мова в кінці ХХ ст. (зміни в лексиці) // Дивослово. – 2000. – № 4. - С.15-20.
5. Пентилюк М.І. Культура мови і стилїстика: підручник. – К.: Вежа, 1994. - 240с.
6. Пономарів О.Д. Культура слова: мовностилїстичні поради. – К.: Либідь, 1999. – 240с.
7. Семенов О.М. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури. – Суми: ВВП «Марія – 1» ТОВ, 2005. - 404с.
8. Ставицька Л. Блудний суржик: міф, мова, стиль // Мандрївець. - 2002. - №1. С.18-27.
9. Струганець Л.В. Теоретичні основи культури мови: навчальний посібник. – Тернопіль, 1997. - 96с.
10. Чередниченко О.І. Про мову і переклад: мова в соціокультурному просторі, переклад як міжкультурна комунікація. – К.: Либідь, 2007. – 247с.

Словники й довідники

1. Бурячок А. А. Орфографічний словник української мови / А. А. Бурячок. – Вид. 2, доопрац. – К.: Наукова думка, 2002. – 464 с.
2. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
3. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів / Д.І. Ганич, І. С. Олійник. – К.: Вища школа, 1985. – 360 с.
4. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. – К.: Знання, 2004. – 367 с.
5. Етимологічний словник української мови: у 7-ми т. / укл. Г. В. Болдирев, В.Т. Коломієць, А. П. Критенко та ін.; редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. – К.: Наукова думка. – Т. I. – 1982. – 631 с. ; Т. II. – 1985. – 570 с. ; Т. III. – 1989. – 550 с. ; Т. IV. – 2004. – 656 с.
6. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. – К.: Либідь. – 224 с.
7. Жайворонок В.В. Велика чи мала літера? Словник-довідник: близько 10000 номінацій /НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – 2-ге вид., стер. К.: Наукова думка, 2005. – 204с.
8. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: словник-довідник / НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Довіра, 2006. – 703с.
9. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови: близько 15 000 синонімічних рядів. – К.: Кобза, 1995.- 472с.
10. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. – К.: Академія, 1998. - 710с.
11. Пономарів О.Д. Фонема г і г: словник і коментар. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 1997. - 40с.
12. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. – К.: УРЕ, 1985. – 966 с.

13.Словник труднощів української мови: біля 15 000 слів / Д.Г. Гринчишин, А.О. Капелюшний, О. М. Пазяк та ін.; за ред. С.Я. Єрмоленко. – К.: Радянська школа, 1989. – 336 с.

14.Словник української мови: в 11 т. – К.: Наукова думка, 1970–1980.

15.Струганець Л. Культура мови: словник термінів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. - 87с.

16.Українська мова: енциклопедія /Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. – К.: Українська енциклопедія, 2000. – 752 с.

17.Український орфографічний словник / уклад. М.М. Пешак та ін. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Довіра, 2002. – 1106 с.

18.Український орфографічний словник: орфографічний словник української мови: близько 143 000 слів /за ред. Л. М. Полюги. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – К.: Довіра, 2002. – 1006 с.

19.Українсько-російський словник: у 6-ти т. / гол. ред. чл.-кор. АН УРСР М. Кириченко. – К.: АН УРСР, 1953–1963.

20. Фразеологічний словник української мови: в 2-х кн. / за ред. Л.С. Паламарчука. – К.: Наукова думка, 1993. – Кн. 1. – 528 с.; Кн. 2. – 980 с.

Науково-методична література

МИРОНЕНКО ОКСАНА ВАСИЛІВНА

ПРАКТИКУМ З ОРФОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Практикум для студентів спеціальності
013 Початкова освіта
вищих навчальних закладів

Методичний посібник

ISBN